

číslo 17 | únor 2012

Ekoton

Bulletin EVVO Královéhradeckého kraje

Z JIČÍNA DO SOBOTKY NA KOLE

VZDĚLÁVACÍ POSTERY SPRÁVY KRNPAP

PODORLICKÝ SKANZEN V KRŇOVICÍCH V ROCE 2011

NORSKÁ VYSOČINA SETESDALSHEIENE - NEJBLIŽŠÍ „ARKTIDA“

CO SE UDÁLO

Jak to dokázaly naše babičky...	4
První Automobil životního prostředí v České republice	6
Jak využít region školy k environmentální výchově	7
Kdo získal Cenu za přínos rozvoji EVVO v roce 2011	8
Martin nepříjel na bílém koni – Kapradíčko nezmrzlo...	9
Putování prostorem a časem	9

FAKTA

Salámová metoda na Lysé hoře v západních Krkonoších	10
Lepší jednou vidět a vyzkoušet si než stokrát číst	12
Ani lupou už v Česku nenajdeš nedotčenou přírodu	13
Pralesní žirafy okapi žijí v České republice pouze v ZOO Dvůr Králové	15

V KRÁTKOSTI

Čestný úspěch ve finále Stromu roku 2011	16
Buď fit! pro zdravý životní styl	16
Po krkonošských stopách do budoucna	16
Projekt „Jsme jiní?“	16
Silnice Liberec–Hradec Králové rozdělí Český ráj	17
Ohlédnutí za projektem Environmentální vzdělávání pedagogů	17

INSPIRACE Z KRAJE

Z Jičína do Sobotky na kole	18
Česká lesnická akademie v Trutnově	19
Veď mě dál, stezka má, naučná...	20

ZE STŘEDISEK EVVO

Podorlický skanzen v Krňovicích v roce 2011	21
Na kopec za babičkou ekostředisek	22
Aktivity Muzea přírody Český ráj v roce 2012	23

POMOCNÍK EVVO

Nové publikace	24
Vzdělávací postery Správy KRNP	25
E-shop Správy KRNP	25
Pomůcka Využívání krajiny člověkem, aneb Časová osa	25
SEVER chystá pro školy nabídku k naplňování šablon	25
Kalendář akcí	26

POSTŘEHY ODJINUD

Norská vysočina Setesdalsheiene – nejbližší „Arktida“	36
---	----

PROSTĚ PRO ŽIVOT

Domov je dílo, překrásné, stejně jako přetěžké. A každodenní. [Miroslav Horníček]

Život nás stále něčemu učí. Jenže jak pojmut výchovu a vzdělávání, aby od každého tématu bylo trochu a přiměřeně, každý si našel ten svůj a ještě se u toho bavil? Taková rovnováha se hledá těžko. A přesto je jedno z možných řešení na dosah ruky – nazývá se *metodou místně zakotveného učení* a zdaleka není věnováno jen školákům či pedagogům. Je, takřkajíc, určeno pro život a v regionu funguje už několik let.

V dnešním bludišti reform (nejen školských), nepřeborném množství informací a vpádu moderní techniky i do běžného života, většina lidí asi trochu tone. Žijeme v době moderní globalizace, což je (jak praví definice) abstraktní fenomén, zahrnující různé proměny společnosti. Vstřebáváme informace ze všech koutů světa, víme, co se před několika minutami šustlo v Austrálii či na Aljašce, ale zdá se, že tolik nevnímáme, co se děje „pod našima nohama“ a v nejbližším okolí. Možná i proto je dobré *zaměřit se více na vlastní kořeny, na místo, kde žijeme* – je totiž takovou pestrou a všestrannou učebnicí... Nabízí velké množství vrstev a námětů ke zkoumání. Každý den se setkáváme s lidmi, kteří žijí poblíž, procházíme společnými místy, která mají svou historii, odpočíváme pod vzrostlými stromy, které jsou vzácné svým věkem či druhem, využíváme služeb, které nám místo nabízí – výčet by mohl být daleko obsáhlejší a pestřejší, ale v každodenním shonu nám spousta zajímavých vrstev zůstává mnohdy skryta.

A tady se nabízí možnost aktivně vstoupit do dění v obci a začít se změnami – místa i sebe samého – být z počátku jen malými. Leckdy se tak povede nastartovat dlouhodobý proces, v němž se promění naše okolí a bez nadsázky i my sami. Opravdu, funguje to! A pomáhá udržovat rovnováhu. Naši vnitřní – bereme si to, co nám okolí nabízí, ať už pro praktický užitek, či jen tak pro potěchu; a v různých podobách vracíme to, co jsme si vypůjčili. Začínáme po sobě zanechávat dobré stopy...

Říkáte si možná, že nastartovat takový proces asi není snadné... Ve skutečnosti však je o co se opírat – už existuje a je rozpracována projektová metoda místně zakotveného učení, kterou nabízí program *Škola pro udržitelný život*. Je unikátní příležitostí zjistit, jaké bohatství nám skýtá místo, v němž žijeme, a jak se na něm spolupodílet. Základní ideou programu i samotné metody místně zakotveného učení je *zapojit do dění všechny možné účastníky*, kteří v místě žijí, bydlí, pracují – žáky, kantory, rodiče a další občany, spolky, firmy, veřejnou správu a další. Pomůže jim odhalit, jak místo aktuálně vnímají, co je těší, či co by rádi viděli jinak – a nabízí postupy, jak místo proměňovat ke společné spokojenosti. Práce na skutečných projektech zlepšující životní prostředí v místě tak přirozeně rozvíjí osobnost a dovednosti všech zúčastněných, a také pomáhá rozvíjet a budovat vztahy v místě. Přínosem je i možnost osobního setkávání – tedy trochu konkurenční prostředí pro sociální síť.

Takže se vracíme na začátek, který slibuje proměnu našeho „místa“ v zajímavou učebnici. Což má smysl nejen pro nás, ale taky pro druhé. Pro místo, kde žijeme. Prostě pro život. Aby se na Aljašce a v Austrálii mohli dozvědět, jak to tady válíme...

*Mgr. Lucie Tomášková, národní koordinátor programu Škola pro udržitelný život
suz@ekologickavychova.cz*

Škola pro udržitelný život je společný celostátní grantový a asistenční program Nadace Partnerství a Střediska ekologické výchovy SEVER. Posláním programu je vzdělávání v oblasti udržitelného rozvoje a zapojení veřejnosti do konkrétních akcí směřujících ke zlepšení životního prostředí v místě. Školy se stávají iniciačními centry udržitelného rozvoje v obci. Program tak napomáhá školám orientovat výuku na potřeby skutečného života a do školního vzdělávacího programu přirozeným způsobem zahrnuje rozvoj kompetencí, potřebných pro řešení problémů současného světa, a poskytuje žákům i všem, kteří pracují na místní úrovni, základní znalosti a dovednosti k dlouhodobému plánování a realizaci udržitelného rozvoje obce. Více na www.skolaprozivot.cz.

JAK TO DOKÁZALY NAŠE BABIČKY

aneb Inspiraci pro environmentální výchovu hledej v Banátu...

Tradiční způsob života je jedním ze stálých námětů ekologické výchovy. Hledání českých tradic na českém venkově jistě nikoho nepřekvapí – ale objevovat totéž v rumunském Banátu?! I to je možné, jak názorně potvrdila dílna „Jak to dokázaly naše babičky“ na loňské krajské konferenci Kapradí. Jejím lektorem byl Petr Skořepa ze základní školy Úprkova v Hradci Králové. Petr Skořepa je v současné době třídním učitelem na 1. stupni; před pár lety byste ho mohli potkat sice také ve škole, ale ve vesnici Svatá Helena v Banátu. Na Kapradí jsme mu položili pár otázek...

Co vás vedlo k odchodu do Banátu?

V mladých letech jsem hodně cestoval po světě a měl jsem pocit, že bych měl dát lidem víc, než je jen okoukat na cestách, nějak jim pomoci... A v té době (r. 1997) jsem se doslechl o programu Domu zahraničních služeb, který zajišťoval vysílání učitelů k českým krajanům v zahraničí. Díky tomuto programu jsem se dostal do školy na Svatou Helenu v rumunském Banátu. Nastoupil jsem v roce 1999 a působil zde s určitými přestávkami až do roku 2010. Pak jsem se musel podle interních pravidel Domu zahraničních služeb vrátit zpět do České republiky.

Nyní učím na základní škole Úprkova v Hradci Králové, ale do Banátu bych se chtěl opět vrátit, protože mám stále pocit, že tam po mně zůstaly nedokončené úkoly, a stejné zprávy mám i od našich krajanů.

Jak jste se dostal ke kantořině – ovlivnil vás nějaký učitel nebo tradice v rodině?

Částečně jsem byl ovlivněn z rodiny, ale klasická „učitelská“ rodina nejsme. Ke studiu na pedagogické fakultě mě dovedla shoda náhod. Nejprve jsem studoval strojírenství, pak jsem byl na vojně, ze které jsem zkusil udělat při-

jímačky na filozofickou fakultu (obor dějepis – čeština), což se samozřejmě nepovedlo. Shodou okolností jsem bez pedagogického vzdělání začal učit na zvláštní škole v Úpici. Vzdělání mi samozřejmě chybělo, proto jsem si podal přihlášku na pedagogickou fakultu na 1. stupeň a tuto školu úspěšně dokončil. Po absolvování Pedagogické fakulty v Hradci Králové jsem se chtěl ještě dále vzdělávat, proto jsem se přihlásil do Institutu základního vzdělávání v Praze. Studium jsem po roce vzdal a konečně začal učit na málotřídce v Semonicích. Nikdy jsem totiž nechtěl učit na velké škole. Neměl jsem však žádné zkušenosti, z počátku se mi tedy moc nedařilo. Nakonec jsem přešel na další málotřídku do Choustníkova Hradiště, kde byla dobrá atmosféra, dobrá spolupráce jak s paní ředitelkou, tak s obecním úřadem. Ale pořád jsem měl pocit, že bych chtěl dělat něco víc, víc se zapojit do dění v obci... A pak přišlo Rumunsko.

Můžete nám přiblížit historii osídlení Banátu českou komunitou?

Impuls k první vlně českého osídlení v rumunském Banátu dal jistý Magyary, podnikatel se dřevem, pocházející z Oravice. Ten do této oblasti svými sliby nalákal několik desítek českých rodin, aby kácely zdejší rozsáhlé lesy. Roku 1823 byla založena první česká vesnice Sv. Alžběta, která později kvůli nedostatku vody zanikla. Další vesnice, Sv. Helena, byla s největší pravděpodobností založena v letech 1824–1825. Magyary však své sliby neplnil a opuštění čeští osadníci v nouzi požádali o přijetí do svazku vojenských pohraničnicků. Další vlny českých kolonistů, přicházející v letech 1826–1828, byly již organizovány vojenskými úřady, které s tímto způsobem zajišťovaly pohraničníky do neobydleného území. Tak byly založeny české vesnice: Bigr, Eibenthal, Rovensko, Šumice, největší česká vesnice Gernik i další osady. Při sčítání lidu v roce 1992 se k české národnosti v celém Rumunsku přihlásilo 5800 osob. Ale nejde jen o národnost či povědomí původu – důležité je, že tihle lidé si na překvapivě vysoké úrovni udrželi i svoji mateřštinu...

Přidejte pár slov o současné české komunitě v Banátu – jak je to tam se školami?

Současná česká komunita má dnes zhruba 2000 lidí, mnoho lidí už odešlo zpátky do České republiky. Situace se v posledních letech změnila i ve školách, např. ve Svaté Heleně, kde jsem působil, bylo v roce 1999 ve škole 90 dětí, v roce 2010 už jenom kolem 30 dětí. Situace ve školách se ale zlepšila, protože bylo investováno mnoho prostředků do jejich rekonstrukce a do vybavení.

Jak probíhá výuka v banátských školách? Učí se v češtině i v rumunštině?

První čtyři roky se děti učí v češtině a hodiny rumunštiny mají navíc, 2. stupeň se učí v rumunštině, navíc jsou hodiny češtiny. Čeští pedagogové jsou vysíláni jako asistenti pro výuku českého jazyka. Měli by metodicky pomáhat místním učitelům. Praxe je však taková, že si stejně nakonec češtinu učí učitel z České republiky sám.

Existuje v Banátu v nějaké podobě i environmentální výchova?

Banátské vesnice se rozkládají na okraji národního parku Porțile de Fier (Železná vrata) a pracovníci parku navštěvují školy a formou různých seminářů informují o přírodních zajímavostech, životním prostředí, fauně, flóře apod.

Funguje ve školách v nějaké podobě vzdělávání učitelů, je případně zaměřené i na životní prostředí?

V Rumunsku je zaveden kariérní růst, učitelé mohou absolvovat různé kurzy, následky, semináře, většinou obecně zaměřené, záleží i na počtu odučených let, aby mohli být zařazeni do příslušného kariérního stupně. Spousta aktivit ale probíhá pouze formálně. Určitě se pedagogové nezdělávají v oblasti environmentální výchovy a nepůsobí zde ani školní koordinátoři EVVO.

Má česká komunita v Banátu nějaké problémy? Jak vidíte budoucnost tamních vesnic?

Největším problémem je v současnosti odchod krajanů zpět do České republiky. V Banátu zůstává především generace lidí v důchodovém věku, která si udržuje malé hospodářství, dodržuje některé zvyky. Vzdělanost lidí se zlepšila, většina mladých odchází do měst na střední školu, ale pokud si najdou práci, zpátky do vesnic se nevrací. Šancí pro banátské vesnice je využití turistického ruchu a agroturistiky.

V Banátu jste si našel i svou manželku. Jak vypadá v banátské vesnici svatba? Dodržují se tradiční zvyky?

V Banátu se dodnes dochovávají zbytky tradiční české materiální a zvláště duchovní kultury. Svatba je významnou událostí nejen budoucí rodinu, ale i pro sousedy z celé vesnice.

Stále se dodržuje celá řada staročeských obřadů a zvyků. Svatba se slaví několik dní a je finančně náročná. I proto jsme měli svatbu v Čechách, kde již v tu dobu žilo mnoho našich přátel. Další zvyky souvisí s liturgickým rokem, většina obyvatel jsou katolíci. Takže slaví především Velikonoce a Vánoce. Ty však nejsou rodinnou záležitostí jako v Čechách, ale slaví se společně v kostele. Typickým slavnostním jídlem je *sárma* – směs masa a rýže v zelném listu. Některé zvyky – např. velká posvícení a masopusty s odchodem krajanů postupně upadají. Nejvíce zvyků se stále dodržuje ve vesnici Gernik.

Co vás inspirovalo při hledání tématu v dílně „Jak to dokázaly naše babičky“?

Bylo to určitě opět Rumunsko, kde jsem měl možnost vyzkoušet si praktické věci při pěstování rostlin, chovu zvířat a zpracování potravin. Toto téma vnímám jako důležité pro současné děti, které často vidí jídlo při nakupování v supermarketech, ale nevědí, jak vzniká. Pokud si mohou potraviny vypěstovat a zpracovat je, jsou ohleduplnější k životnímu prostředí a víc si váží i potravin samých. V Rumunsku je stále ještě přirozenou věcí udělat si zásoby na zimu, což naše děti často neznají. S tímto tématem budu s dětmi pracovat ještě v dalších vyučovacích hodinách.

Děkujeme za rozhovor.

Iva Svobodová, Radka Urbánková

PRVNÍ AUTOMOBIL ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V ČESKÉ REPUBLICE

V letošním roce se Středisku ekologické výchovy SEVER v rámci mezinárodního česko-německého projektu Řeka Labe – naše společné dědictví podařilo vytvořit zajímavou pomůcku určenou k realizaci ekologických výukových programů, tzv. Automobil životního prostředí. Jde o vozidlo upravené jako pojízdná laboratoř, s níž lze realizovat terénní výukové programy pro různé kategorie studentů, pedagogů i zájemců z řad široké veřejnosti přímo na přírodních lokalitách. V zahraničí tyto vozy již nejsou novinkou a v současné době působí ve třinácti evropských zemích. Mimo Evropu se s Automobily životního prostředí lze setkat v USA, Kolumbii, Číně, Japonsku, Jižní Koreji, Tunisku a v Keni. S Automobilem životního prostředí se mohli blíže seznámit účastníci krajské konference ekologické výchovy KAPRADÍ v říjnu 2011.

Inspirací pro vybudování prvního českého Automobilu životního prostředí byly vozy „Planaria“ Saské regionální nadace na ochranu životního prostředí (Sächsischen Landesstiftung Natur und Umwelt), které působí na území Svobodného státu Sasko od roku 2000. Pracovníci nadace s nimi realizují každým rokem stovky výukových programů pro žáky tamních základních a středních škol.

Díky projektu se podařilo dodávkový vůz, který již byl majetkem Střediska

ekologické výchovy SEVER, vybavit laboratorní technikou a výukovými pomůckami, se kterými se žáci na mnoha běžných základních a středních školách nemají šanci seznámit. Laboratoř vozidla je vybavena mikroskopy s elektronickými okuláry, pomocí kterých lze snímáný obraz zobrazit na monitoru PC či na velkoformátové plátno, multimetrem, který dokáže stanovit řadu parametrů zkoumaných vod, přesnými laboratorními termočlávkovými teploměry, půdními teploměry, aqua testy

pro stanovení hodnot pH, celkové tvrdosti, uhličitánové tvrdosti, amoniaku, nitritů, nitrátů, fosfátu a železa ve vodním prostředí. Dále obsahuje vybavení k lovu vodních bezobratlých živočichů, entomologické určovací klíče, dalekohledy a řadu dalších pomůček.

Elektrická energie pro fungování laboratorní a výpočetní techniky je zajištěna prostřednictvím fotovoltaických článků umístěných na střeše automobilu. Vzhledem k vybavení přenosnými židlemi a stoly se Automobil životního prostředí stává plnohodnotnou pojízdnou učebnou. Výuku v přírodě tak lze realizovat prakticky kdekoli, jediným omezením je možnost příjezdu a zaparkování dodávkového vozidla.

Díky dobře vybavené laboratoři lze vytvářet kvalitní výukové programy, které žákům umožní přímo v terénu zkoumat chemické a fyzikální vlastnosti přírodního prostředí, ekologické vztahy mezi organizmy a neživým prostředím, hodnoty znečištění a jejich následný vliv na životní prostředí apod. Dosud realizované programy ukázaly, že forma výuky přímo v přírodním prostředí je pro žáky i pedagogy velmi atraktivní. V současné době Automobil životního prostředí Střediska ekologické výchovy SEVER působí na území Ústeckého kraje, kde slouží především k realizaci výukových programů pro žáky základních a středních škol, souvisejících s projektem „Řeka Labe – naše společné dědictví“. Vzhledem k obrovskému zájmu pedagogů i mimo území Ústeckého kraje, zvažuje Středisko ekologické výchovy SEVER možnost vybudování dalšího vozu i pro potřeby Královéhradeckého kraje.

Martin Vlček, SEVER Litoměřice
martin.vlcek@ekologickavychova.cz

Ziel 3 | Cíl 3
Ahoj sousede. Hallo Nachbar.
2007-2013. www.ziel3-cil3.eu

Europäische Union. Europäischer Fonds für regionale Entwicklung: Investition in Ihre Zukunft / Evropská unie. Evropský fond pro regionální rozvoj: Investice do vaší budoucnosti

Landschaf(f)t Zukunft e.V.
Sächsische Schweiz/Osterzgebirge

JAK VYUŽÍT REGION ŠKOLY K ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVĚ

Co nového v projektu SEVER školám, školy sobě

Jednou z klíčových aktivit tříletého projektu „SEVER školám, školy sobě“ zaměřeného na vzdělávání pedagogů, jsou i vícedenní semináře s terénním regionálním aspektem. Zajímavým příkladem takového „terénně i udržitelně“ orientovaného vzdělávání byl třídenní seminář s názvem Jak využít region školy pro environmentální výchovu, který proběhl o víkendu 16.–18. září 2011 v prostorách SEVERu v Horním Maršově.

Na semináři se sešlo 15 pedagogů z Královéhradeckého, Olomouckého a Jihomoravského kraje, aby pokračovali ve vzdělávání zaměřeném na vytváření regionálních metodických listů zohledňujících principy udržitelného rozvoje krajiny. Seminář totiž navázal na tematicky podobnou předchozí akci, která proběhla na jaře 2011 v Moravském krasu.

Podzimní seminář byl především věnován představení praktických aktivit v terénu, pomocí nichž lze integrovat téma region do více předmětů, přírodovědných i společenských. Většina programu se odehrála ve východních Krkonoších, avšak účastníci se na začátku semináře nejprve setkali v Orlických horách, ve Středisku experimentální archeologie a ekologické výchovy Villa Nova v Uhřínově pod Deštnou, kde je PhDr. Bohumír Dragoun seznámil s vývojem

zdejší krajiny a s nabídkou programů středověkého skanzenu pro školy. Teprve poté se všichni přesunuli do Krkonoš, kde si v terénu vyzkoušeli práci se starými mapami a fotografiemi. Při návštěvě zaniklé vesnice ve Sklenařovickém údolí pod Rychorami získali v rámci programu Hledání ztraceného času praktické náměty pro sledování vývoje konkrétní lokality a plánování optimální péče o toto území. Účastníci měli také prostor představit si navzájem své pracovní listy (jak to učinil např. PhDr. Ivo Králíček z Biskupského gymnázia v Hradci Králové), metodiky a regionální portfolio (zde

přítomně nadchl svou rozsáhlou sbírkou regionálních materiálů Mgr. Milan Kaplan z Nové Paky), práci s Google mapami a náměty pro práci v blízkém okolí školy a v příměstských zónách.

V neděli program skončil v Trutnově, kde pedagog místního gymnázia Mgr. Jiří Svoboda představil účastníkům možnosti využití městských a příměstských stezek pro terénní výuku. Účastníci pod jeho vedením prošli trasu, kterou využívá se svými studenty, a seznámili se s pracovními listy. Pokud jste přímo z Trutnova či do něj někdy se žáky z 2. stupně ZŠ či SŠ zavítáte, zkuste tyto pracovní listy využít, najdete je na stránkách <http://tunavlu.ic.cz/>.

Hana Kulichová, SEVER

hana.kulichova@ekologickavychova.cz

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jednu z cen převzala Ing. Eva Šírková ze Dvora Králové nad Labem (vpravo)

KDO ZÍSKAL CENU ZA PŘÍNOS ROZVOJI EVVO V ROCE 2011

Na konferenci KAPRADÍ (Konzultace A PRAKtické Dílny), která se konala v říjnu 2011 v prostorách Základní školy Úprkova v Hradci Králové, byly uděleny Ceny za přínos rozvoji EVVO v Královéhradeckém kraji v roce 2011.

Konference se konala již podvanácté a na půdě jmenované školy podruhé, pamětníci vědí, že poprvé to bylo v roce 2001, kdy se konalo vůbec první setkání KAPRADÍ. Loňskému tématu konference *Rozmanitost kolem nás* odpovídaly pestré dílny, jichž se mohli přítomní zúčastnit. K nepochybně příjemné atmosféře setkání přispělo originální vystoupení hradecké písničkářky Jany Bauerové. Její písňe akcí zahájily a originální hudební kousky doprovodily i samotná předávání cen za ekologickou výchovu jednotlivým odměněným.

Za rok 2011 bylo nominováno 19 jednotlivců a organizací za aktivity či významný počín v oblasti ekologické výchovy či ochrany přírody. Nominace byly vyhodnoceny Poradním sborem EVVO Královéhradeckého kraje. Mimořádně byla udělena také *Cena za přínos rozvoji EVVO v Královéhradeckém kraji in memoriam Veronice Svobodové* – za dlouholeté osobní nasazení a lid-

ský přístup při prosazování a podpoře ekologické výchovy v Královéhradeckém kraji, kde v roce 1994 stála u zrodu Střediska ekologické výchovy a etiky Rýchory–SEVER u Horním Maršově. Hlasováním poradního sboru byli vybráni a na konferenci převzali ocenění spolu hodnotnými dary v těchto kategoriích tito jednotlivci a organizace:

Celoživotní přínos v oblasti EVVO

Miloslav Hromádko – za celoživotní postoj a trvalé úsilí ornitologa, člena ČSO a A Rocha, za pedagogické působení při osvětové práci;

Školní koordinátor EVVO, pedagog, lektor

PhDr. Ivo Králíček, Biskupské gymnázium B. Balbína, Hradec Králové – za příkladné působení školního koordinátora na střední škole a vedení studentů k praktickým dovednostem, využívání terénních cvičení a exkurzí při výuce, za přípravu soutěží a za věnování svého volného času studentům;

Komunální politik, pracovník veřejné správy

Ing. Eva Šírková, Odbor životního prostředí, Městský úřad Dvůr Králové n. L. – za dlouhodobé působení ve výchově veřejnosti k třídění odpadů, vybudování naučné stezky Parku Schulzovými sady a spolupořádání Dnů lesní moudrosti pro žáky základních škol;

Škola, školské zařízení, nezisková organizace

Centrum rozvoje Česká Skalice – za několikaleté úsilí v oblasti EVVO, práci při vytvoření a udržování zážitkové zahrady u vily Čerych, stálou nabídku programů zaměřených na environmentální výchovu pro různé typy škol, provozování ekoporadny a za příspěvek k rozvoji regionů našeho kraje.

A kdo dostane cenu v letošním roce? To záleží i na čtenářích Ekotonu! Zkrátka na každém, kdo si zasloužilých osobností, organizací či spolků všimne a navrhne je.

Radka Urbánková, SEVER Hradec Králové
radka.urbankova@ekologickavychova.cz

MARTIN NEPŘIJEL NA BÍLÉM KONI - - KAPRADÍČKO NEZMRZLO..

Co se v mládí naučíš... Důležitost ekologické výchovy od útlého dětství opakovaně potvrdilo i loňské Kapradíčko, setkání pedagogů mateřských škol Královéhradeckého kraje se zájmem o ekologickou výchovu a podporující vzájemnou výměnu zkušeností a spolupráci. Konalo se na podzim roku 2011 již potřetí.

Do Hradce Králové 11. listopadu 2011 Martin na bílém koni sice nepřijel, ale možná i proto proběhla krajská konference ekologické výchovy KAPRADÍČKO 2011 ve vřelé atmosféře. V 10 hodin naplnilo zasedací síň Krajského úřadu Královéhradeckého kraje 35 ředitelů a učitelů mateřských škol, zajímajících se o environmentální výchovu. V hodinovém společném bloku se nejprve představilo středisko SEVER s průřezem své činnosti. O činnosti jedné ze dvou hradeckých lesních mateřských škol vyprávěla pedagožka Martina Cibulková: „Lesní školka U Tří veverek je nekomerční,

neziskovou iniciativou, která chce nabídnout kvalitní předškolní vzdělávání jako alternativu státním mateřským školám. Je založena na otevřené, partnerské spolupráci všech zúčastněných – rodin, pedagogů a zřizovatele, o. s. Všemi vjemy. Naše činnost probíhá zejména v lese, musíme však mít i zázemí, kde odpočívat po zdravém obědě a věnovat se i dalším činnostem v případě nepříznivého počasí. Tím je pro nás skautská klubovna na Novém Hradci Králové“. Na prezentaci navázal pěvecký sbor Danetaček, který byl pro mnohé zúčastněné milým překvapením.

Dílňky tentokrát nabídly učitelkám inspiraci a možnost naučit se novým postupům při tvorbě z přírodních materiálů a odpadového papíru na dílně manželů Horových – Ekoateliér. Již načaté téma lesních mateřských škol prohloubila na své dílně Tereza Vošáhlíková, předsedkyně Asociace lesních mateřských škol. Třetí dílnu vedl Nikola Křístek, lektor občanského sdružení Aisis, který seznámil účastníky s projektem *Zdravá abeceda*, zaměřeným na podporu zdravého životního stylu v mateřských školách.

A co dodat na závěr? „Těšíme se na příští rok“, s úsměvem na tváři shodně prolašovaly učitelky při přebírání osvědčení za absolvování letošní konference.

Lenka Hronešová, SEVER

lenka.hronesova@ekologickavychova.cz

PUTOVÁNÍ PROSTOREM A ČASEM

Jak bude vypadat budoucí krajina?

Čtenáři Ekotonu byli průběžně seznamováni s aktivitami projektu Putování prostorem a časem. Cílem bylo vytvořit praktické výukové programy zaměřené na dokumentaci environmentálního a společenského rozvoje oblastí, ve kterých žijí žáci a pedagogové zapojených škol, a realizovat tyto výukové programy na 16 školách v regionech Krkonoše a Kutnohorsko. Letos v lednu program skončil, ale nebude zapomenut – z jeho výstupů vznikne knižní publikace a putovní výstava.

Poslední aktivitou projektu byl výukový program, v jehož rámci si žáci prostřednictvím simulační hry utvářeli názor na problémy související se zastavením krajiny. Diskutovali o tom, zda se v jejich městě má postavit velké obchodní centrum. Jejich role byly různé – někdo hrál starostu města, jiný investora, další majitele restaurace, zemědělce nebo mladý pár... Byla to jenom hra, ale v budoucnu se z těchto žáků mohou stát právě ti, kdo rozhodují – zastupitelé či jiní odborníci, kteří budou ovlivňovat vzhled naší krajiny. Díky projektu už vědí, jak vypadala krajina v minulosti, že změny v krajině jsou často nevratné, a je na nich, jak bude jednou vypadat krajina budoucnosti.

Žáci si také vyzkoušeli možnost argumentovat, diskutovat i rozhodovat se o jednom z významných součas-

ných problémů životního prostředí. Znalosti a dovednosti k tématu o vlivu člověka na krajinu čerpali v celém průběhu projektu, například na začátku června 2011, kdy zavítali na zámek Kačina a vrátili se do časů, kdy místní krajinu formoval ke své libosti známý šlechtický rod Chotků. Jak dokazují staré mapy, Chotkové zde vytvořili velkolepý okrasný statek dokonale propojený s okolní krajinou. Bohužel, do dnešní doby se místních krajinových prvků zachovalo jen velmi málo. Jejich pozůstatky mohly děti odhalit během připraveného programu, kdy

si také vyzkoušely práci zahradního architekta a měly možnost navrhnout úpravy zámeckého parku.

Žáci zúčastněných škol (v Královéhradeckém kraji ZŠ Horní Maršov, ZŠ Úpice – Lány, ZŠ Strž Dvůr Králové nad Labem, ZŠ Začlěp) pořizovali po dobu trvání projektu srovnávací dvojice fotografií – z minulosti a současnosti. Fotografie budou jako výstupy projektu prezentovány v knize a na putovní výstavě, připravené v lednu 2012, kdy také celý projekt skončil. Do projektu se zapojilo více než 400 žáků a na 30 pedagogů. Předkladatelem projektu byl EKODOMOV, SEVER se na práci podílel jako partner.

Eliška Knížková, SEVER

eliska.knizkova@ekologickavychova.cz

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

SALÁMOVÁ METODA NA LYSÉ HOŘE V ZÁPADNÍCH KRKONOŠÍCH

Dominantou východních Krkonoš je Sněžka, nejvyšší hora celých Vysokých Sudet. V západní části Krkonoš jí navzdory nižší nadmořské výšce z krajinářského i historického hlediska konkuruje Kotel neboli Kokrháč (1435 m n. m.). Ten západním směrem plynule přechází do masivu Lysé hory, který dosahuje nadmořské výšky „jen“ 1344 m, avšak tvoří výraznou dominantu známého turistického střediska Rokytnice nad Jizerou. Sněžka i Lysá hora mají jedno společné – z pohledu historie Krkonošského národního parku představují velmi kontroverzní území, o jehož využívání se vedou letité spory. Osudy obou vrcholů jsou klasickým příkladem použití strategie tzv. salámové metody při řešení názorových rozdílů o využívání přírody a krajiny.

Označení *salámová metoda* vystihuje taktiku, kdy se kontroverzní či obtížné cíle, řešení a požadavky, které by se celkově prosazovaly jen těžko, nebo by byly zcela neprůchodné, rozdělí na malé dílčí krůčky a ty se prosazují postupně. Pojem se často používá v ekonomice, dopravě, politice a v poslední době stále častěji i ve sféře životního prostředí (např. při prosazování výstavby dálnic a různých liniových staveb, nebo při rozvoji sportovních a rekreačních areálů).

Ochránci krkonošské přírody se s touto strategií střetávají poměrně často, a to i přes nejvyšší právní statut národního parku. Lysá hora je klasickým příkladem takového postupu.

Výrazný horský masiv západních Krkonoš prožíval první soustředěné

nápory lyžařů teprve v polovině minulého století. Tehdy na jejich svazích vznikla první sjezdovka, o kterou se posléze začali starat členové založené tělovýchovné jednoty Spartak Rokytnice (1952). Jejich zásluhou se začal rodit dnešní populární rokytnický lyžařský areál. Zpočátku jednoduchý naviják a sáně pro 10 lidí časem nahradil o trochu lepší vlek k vrcholu Lysé hory. Sjezdovou trať tehdy upravovala parta lyžařů ušlapáváním. Průkopnické přepravovadlo dožilo v r. 1963. Po něm následoval v r. 1965 první kotvový vlek, v krátké době byl postaven další a v r. 1968 vznikl tzv. „přibližovací“ vlek, dlouhý téměř 1200 m. V r. 1968 byla též zahájena stavba nové sjezdovky z Lysé hory k dolní stanici přibližovacího vleku – tak vznikla závodní sjezdová trať

o délce 3200 m s výškovým rozdílem 680 m. Povrch, stabilizace a ozelenění tamních sjezdovek bylo ukázkou velmi citlivého přístupu tehdejších členů Spartaku Rokytnice k péči o prostředí Lysé hory. V 70. letech byl lyžařský vlek VL 1000 prodloužen o přibližně 300 metrů až pod vrchol.

Koncem r. 1996 se z Horních Domků poprvé k vrcholu Lysé hory namísto vleku rozjela nová čtyřsedačková lanovka Doppelmayr o délce 2200 m. Protože však v horní části zasahuje již do přísně chráněné I. zóny NP, byla na základě oboustranně přijatého kompromisu stanovena řada podmínek, aby nedošlo k poškozování unikátních ekosystémů arкто-alpínské tundry. Následovaly roky provádění různých technických úprav na přepravních zařízeních a sjezdovkách včetně jejich technického zasnežování.

Takový je stručný přehled vývoje populárního zimního sjezdařského areálu v západních Krkonoších. Krátký výčet faktů však skrývá nejméně čtyři desetiletí bouřlivých diskusí a sporů, politických a ekonomických tlaků, ústupků, rezignací či kompromisů několika garnitur pracovníků Správy

KRNAP a MŽP na jedné straně, a obyvatel a návštěvníků města Rokytnice n. J. na straně druhé. Léta jednání mezi Správou KRNAP, MŽP, městem Rokytnice n. J. a TJ Spartak dokládá již více než jeden metr vysoká hromada úředních spisů. Teprve jejich podrobné prostudování nabízí dostatek důvodů, proč je titul tohoto článku opodstatněný.

Snaha každého horského střediska zimních sportů o postupný rozvoj a rozšiřování kvality nabízených služeb je pochopitelná, zejména v dnešní ekonomicky profilované společnosti. V plné míře to platí i o Rokytnici nad Jizerou. S dodatkem, že při rozvoji tohoto střediska je třeba respektovat existenci Krkonošského národního parku a ekologických limitů, či, chcete-li, jistá omezení při využívání jeho přírodního prostředí. Takové limity rozvoje nelze měnit po každých politických či komunálních volbách, ať již na regionální či národní úrovni. Limity vyplývají z únosnosti přírodního prostředí národního parku, které chceme chránit a citlivým způsobem využívat, nikoli exploatovat. Na začátku 90. let byl v Krkonoších hodně diskutován projekt francouzské společnosti Sectra, který chtěl s využitím finančních prostředků PHARE realizovat horizontální lyžařské propojení hlavních krkonošských středisek systémem lanovek. Například areál na Rýžovišti v Harrachově měl být propojen s Rokytnicí přes Plešivec a Lysou horu. Obdobná spojení byla navržena mezi středisky východních a středních Krkonoš. Pro komorní Krkonoše to však představovalo natolik zásadní dopad na přírodu a krajinu (nehledě na ekonomická rizika), že byl projekt odmítnut. Jednotlivá krkonošská střediska proto hledala svá řešení, jak rozvoj sjezdového lyžování uskutečnit.

V 90. letech zastupitelé města a TJ Spartak Rokytnice předložili Správě KRNAP studii rozvoje sportovně-rekreačního střediska a snažili se dosáhnout zejména výměny lyžařských vleků za kapacitní lanovku. Po složitých jednáních se jim podařilo dosáhnout zmiňovaného kompromisního a oboustranně akceptovatelného řešení a získat od ministerstva životního prostředí v té době bezprecedentní výjimku k výstavbě lanové dráhy pod vrchol Lysé hory, do I. zóny KRNAP. Výjimku podmiňovala řada podmínek ze strany ochrany přírody, které přesně stanovovaly způsob technické realizace stavby, i podmínky provozování lanové dráhy. Lanovka s hodinovou přepravní kapacitou 1800 osob měla být provozová-

na výhradně v zimním období, navíc jen v měsících, kdy dostatečná výška sněhové pokrývky zaručí, že nedojde k poškozování kleče a prostředí arktickoalpínské tundry vrcholové části Lysé hory. Při nedostatku sněhu měla být omezena přeprava lyžařů s běžkami a z přepravy měli být zásadně vyloučeni snowboardisté. Stavba lanovky se realizovala za tehdejšího starosty Ing. Procházky, který k získání potřebných finančních prostředků zvolil cestu mnohamilionového úvěru. Stačily však dvě na sněh průměrné zimy, kdy byl provoz LD téměř nulový, a pro majitele a provozovatele sportovně rekreačního areálu v Horní Rokytnici to odstartovalo finanční krizi se splácením úvěru. Rokytnice se brzo dostala na seznam našich nejzadluženějších obcí, což bohužel vyvolalo silný tlak na Správu KRNAP a MŽP, změnit podmínky shora zmíněné výjimky a povolit celoroční provoz lanové dráhy z Horních Domků pod vrchol Lysé hory.

Ten ale byl z hlediska ochrany přírody od počátku nepřijatelný, neboť představoval příliv tisíců turistů do I. zóny KRNAP v místech, kde neexistuje žádná turisticky značená a udržovaná letní cesta. Sedlo mezi Lysou horou a Kotlem spojuje od horní stanice LD pouze stará pěšina, používána před II. světovou válkou při stavbě hraničních opevnění a jednorázově pak při výměně lyžařského vleku za lanovku a stavbě její vrcholové stanice. Již tehdy došlo k nežádoucím škodám v terénu a na porostech kleče. Jizvy se však postupně podařilo odstranit a na povrch pěšiny se rychle vrací původní tundrová vegetace. Rokytničtí si nechali vypracovat studii, jejíž autor se snažil vyvrátit obavy ochranářů z eskalace turistů a následné zátěže I. zóny této části KRNAP. Mezi značně demagogické argumenty a návrhy studie patřilo vybudování povalového chodníku, zvýšený ochrannářský dohled, regulace letní přepravy osob, potřebný rozptyl návštěvníků, osvětové působení atd. Takové návrhy byly zamítnuty, nicméně nekonečná jednání o dostupnosti svahů Lysé hory pokračovala. Zástupci města i Spartaku Rokytnice hledali cesty zprava i zleva, jak letní provoz prosadit; byl vznesen například požadavek na změnu zonace v masivu Lysé hory, došlo k sérii odvolání vůči zamítavým stanoviskům Správy KRNAP, která postupně řešilo několik ministrů životního prostředí (pánové Kužvart, Ambrozek, Bursík, Chalupa). Diskuse nad osudy Lysé hory se dostala přes poslance až do Parlamentu, svůj názor k celé kauze vyjádřil i pan prez-

ident Klaus, avšak zrcadlil se v něm jeho vřelý vztah k lyžování a přinejmenším rezervovaný vztah k ochraně přírody resp. ekologii.

Hledání kompromisů mezi Správou KRNAP, majiteli a provozovateli rokytnického areálu se odvíjí dál. Ve dlouhé řadě oněch postupně odřezávaných koleček salámu časem přibýlo technické zasněžování, kde z původní žádosti o pouze mobilní a přes léto demontovatelné technické zařízení vznikl požadavek na trvalé vybavení. Správa KRNAP se zasněžováním souhlasila, i přes související ekologická rizika. Striktně však odmítla zasněžování svahů nad Harrachovou cestou, kde se již rozkládají klečové porosty z arktickoalpínské tundry. Tam je jakákoli změna přirozené distribuce sněhu nepřijatelným zásahem do přírodních podmínek. V posledních letech se přijaly podmínky pro to, aby se na rokytnické sjezdovky dostali ukáznění snowboardisté. Nad chováním uživatelů sjezdovek bdí vedle strážců KRNAP i lyžařské patroly tvořené zaměstnanci areálu.

Tlak na prosazení celoročního provozu pokračuje, zjara 2011 obdržel ministr ŽP Chalupa dokonce petici se třemi tisíci podpisů, požadující zavedení letního provozu lanovky na Lysou horu. Problematika Lysé hory je po léta evergreenem na jednáních vědecké sekce Rady KRNAP. Její členové jsou však přesvědčeni, že již samotná existence lanovky a sjezdovky (vč. navazujících aktivit) na Lysé hoře, tj. v I. zóně národního parku, je výsledkem vstřícnosti a kompromisního přístupu Správy KRNAP vůči městu Rokytnice nad Jizerou. Správa si nechala zpracovat i vlivy různých variant možného budoucího řešení dostupnosti svahů Lysé hory na její přírodní prostředí, neboť to je součástí soustavy Natura 2000 – evropsky významné lokality Krkonoše a ptáčích oblasti Krkonoše. Odborníci, kteří posuzují jak ekologické, tak socioekonomické aspekty zpřístupnění svahů Lysé hory, se v posledních měsících snaží předložit řešení, které by bylo pro všechny partnery v jednání přijatelné.

Upřímně, netroufnu si vyřknout prognózu budoucího vývoje kauzy Lysá hora. Jako přírodovědec však věřím, že všichni zúčastnění v tomto letitém sporu posléze přijmou společnou představu o nejšetrnější formě využívání obrovského přírodního potenciálu, který nám tato část krkonošských hřebenů poskytuje.

Jan Štursa
jstursa@knap.cz

LEPŠÍ JEDNOU VIDĚT A VYZKOUŠET SI NEŽ STOKRÁT ČÍST

Projekt za Naturou na túru umožní žákům a studentům zúčastnit se jedinečných výukových programů na 25 lokalitách po celé České republice. Programy byly vytvořeny pod vedením občanského sdružení Apus celkem šestnácti odborně zaměřenými organizacemi.

Autoři projektu Za Naturou na túru chtějí v terénu žákům a studentům ukázat a nechat prožít to, co se do učebnic nebo na obrazovky počítače nedostane. Zážitek se často stane důvodem, díky němuž si žáci zapamatují i věci, které pro ně byly do té doby nepředstavitelné. Proto vznikají terénní výukové programy, které část výuky přenášejí ven ze školní budovy a vedou žáky k tomu, aby poznatky čerpali přímo z přírody, nejen z textů, které ji popisují. Na 25 lokalitách se učí například porozumět, jak člověk tvaruje krajinu, snaží se nahlédnout pod pokličku sporu mezi rybáři a ochránci přírody či jít po stopách ovčích stád a zbojníků. Každý program je jedinečný, protože se v něm odráží neopakovatelnost místa, kultury a tradic jeho obyvatel.

Projekt *Za Naturou na túru* je unikátní také tím, že se při jeho realizaci spojilo 16 organizací, které na základě společného zadání na téma biodiverzity a ochrany přírody připravily 25 různých programů. Ty v rozmanitých lokalitách a na příkladu rozličných témat odpovídají na otázku, jakou přírodu v České republice chráníme a co nás k tomu vede. V Královéhradeckém kraji se programů „Velký poklad v malém labyrintu“ a „Tvary a barvy Slunečné stráně“ zúčastnilo celkem 641 žáků základních a středních škol a 32 pedagogů.

„Hradecké pracoviště Střediska ekologické výchovy SEVER se do projektu zapojilo s velkým nasazením, neboť terénní výuku považuje za efektivní formu, jak v žácích vzbuzovat zájem o místní přírodní hodnoty. Zároveň máme možnost v programu přiblížit složitý osud lokality a poukázat na významnost akčních dovedností i její ochraně a ovlivnění její budoucnosti“, říká Tereza Hejtmánková, lektorka Střediska ekologické výchovy SEVER.

SEVER v programu „Velký poklad v malém labyrintu“ vysvětluje, jak mohou i poměrně výrazné zásahy do krajiny, které způsobí tanky a další těžká technika na vojenském cvičišti, vytvořit velmi cenné biotopy, kde se daří mnoha vzácným druhům živoči-

chů a rostlin (pozn. red. víc o tom v dalším článku). Tím územím je lokalita Na Plachtě, u níž unikátnost přírodního bohatství vedla k vyhlášení zvláště chráněného území, přírodní památky, a také k zařazení do evropské soustavy Natura 2000. „Pro žáky z Hradce Králové je často překvapení, když se dozví, jak vzácné území Plachta je. Většinou ho znají jen jako klidné území vhodné k procházce. Všichni se ale s nadšením vžijí do role batelů, když si mohou vyzkoušet odlov hmyzu sítkou a smýkačkou“, dodává Tereza Hejtmánková.

Oceňují to samé také učitelé? Kateřina Kováčková ze základní školy ve Smidarech k tomu říká: „Hlavní přínos vidím v práci přímo v terénu – děti mají informace z učebnic a do přírody se jim už tolik nepromítnou... Dobrá byla spolupráce ve skupinkách – musely si vzájemně pomoci, radily se a společně hledaly řešení, měly možnost se vyjádřit i ptát...“

SEVER přivedl do projektu také své kolegy ze Správy Krkonošského národního parku, kteří si vybrali místo rovněž poznamenané lidským zásahem. Zdaleka však ne tak intenzivním, jako cvičení s vojenskou technikou. Jedná se

o rašelinné a slatinné louky v Přírodní památce Slunečná stráň, dnes vzácné biotopy, jimž se vyhnulo odvodňování, které tu začalo již v 19. století. Díky lidskému hospodaření vzniklo na Slunečné stráni nedaleko Svobody nad Úpou místo, na kterém se daří českým orchidejím – na přelomu května a června tu rozkvétají tisíce růžovofialových prstnatců májových.

Již na příkladu jen dvou programů je možné vidět, že o přírodní rozmanitosti se v projektu *Za Naturou na túru* nejen učí, ale že se jí vyznačují i studijní lokality. Spojení množství náhledů, zkušeností a přístupů bylo využito k tomu, aby se společně stanovily pilíře, na kterých terénní výuka stojí. Pod vedením občanského sdružení Apus a SSEV Pavučina tak vznikla metodika, která má napomoci dalším organizacím i učitelům, aby si podobné výukové programy v přírodě sami připravili.

Metodika bude k dispozici od února 2012. Díky ní by se mohly v nabídce projektu *Za Naturou na túru* objevit další kvalitní terénní výukové programy. Ty současně je stále možné objednávat na webových stránkách projektu www.zanaturou.cz. Projekt získal záštitu Ministerstva životního prostředí a byl spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

Zdeňka Kovářková, Apus
info@apusos.cz

Stopy k trvalým zásahům do reliéfu vedou až do pravěku (Češovské valy)

ANI LUPOU UŽ V ČESKU NENAJDEŠ NEDOTČENOU PŘÍRODU

Ekosystémy chráníme jako „památky“ v kulturní krajině

Jak dokázaly nedávné průzkumy, česká veřejnost se o ochranu přírody zajímá mnohem méně než například populace v západní Evropě. Občasné spontánní reakce občanů, médií i veřejných činitelů na řešení ekologických problémů mohou proto už pouhou existencí překvapit. Třeba vloni na podzim, když se z mnoha stran ozývalo odmítání zásahů těžké techniky v chráněném území Na Plachtě u Hradce Králové – šlo hlavně o volání občanů po zachování zdejší „nenarušené“ přírody. Jenže právě v tom je ten problém. Jak si dnes stále zřetelněji uvědomujeme, v Česku už asi nenajdeme kousek přírody – tedy ekosystém – který by byl člověkem „nedotčenou“, jinak řečeno „původní“ přírodou. Tato skutečnost se začala připravovat už před téměř 8000 lety a dnes by měla být základním východiskem pro přístup k ochraně přírody!

Ještě před půl stoletím jsme se domnívali, že proměny krajiny po skončení poslední doby ledové (tj. od počátku holocénu asi před 13 tisíciletími) byly i pod tlakem lidských aktivit – trvajících necelých osm tisíc let – postupné a víceméně plynulé, takže v naší kulturní krajině se zachovalo leccos z původní nedotčené přírody. Ve skutečnosti však proběhla řada zvrátů tohoto vývoje – devastací a opětných regenerací pří-

rodního prostředí – které někdejší **nedotčeným ekosystémům nedaly šanci na přežití**; uvedme alespoň nejvýraznější události:

1. První „krok zpátky“ jako jediný měl důvody přirozené. Přes tisíc let trvajícím ochlazení a vysušení klimatu počátkem holocénu (v dryasu před 11 000–9 000 lety) přineslo dočasný ústup lesů, rozvíjejících se jako pokryv tundry a sprašové stepi.

Pak už šlo vesměs o působení člověka:

2. první potlačení rozvoje lesů člověkem – tzv. cyklické zemědělství během neolitické revoluce v mladší době kamenné plošně devastovalo lesy v nižších a středních polohách (tato éra trvala asi 1300 let počínaje 6. tisíciletím př. n. l.);

3. apofytizace krajiny (její velkoplošné „zesmetištnění“) intenzivní lidskou činností během eneolitu (přechodného období k době bronzové, asi 4 400–2 200 př. n. l.) logicky vedla k úbytku původních biocenóz;

4. regenerace přírody po většinu doby bronzové, cca 2200–900 př. n. l., kdy region byl sporadicky osídlován a zůstával územím víceméně jen procházeným);

5. na sklonku doby bronzové došlo k intenzivnímu osídlení a využívání krajiny, následované půdními erozemi apod., což vedlo k „ekologické krizi“

a vylidnění řady lokalit na počátku doby železné (zhruba osm století př. n. l.);

6. trvalé – dodnes patrné – proměny krajiny započaly zejména v době železné (v období vrcholného rozvoje pravěkého osídlení); na jejím sklonku před počátkem n. l. však proběhla i dílčí regenerace přírody;

7. relativní „klid“ v krajině můžeme předpokládat počátkem našeho letopočtu v době stěhování národů (došlo tehdy k dokončení vývoje stupňovitosti lesů atd.); dlouhodobě však probíhalo např. zazemňování údolních niv v důsledku předchozích půdních erozí;

8. od příchodu slovanských kmenů ve druhé polovině prvního tisíciletí tlak na přírodu zvolna rostl, ale teprve počátkem 2. tisíciletí však regionální osídlení expandovalo nad svůj maximální rozsah v pravěku; intenzivní rozvoj osídlení zejména od 12. a 13. století měl pro krajinu už trvalé důsledky;

9. středověk přinesl plošnou likvidaci pohraničních lesů (14. až 18. století), likvidaci bažin a mokřadů rybníkářkou činností aj.; od přelomu 18.–19. století sice započala obnova lesů, ale v duchu „smrkové a borové mánie“ atd.;

10. ke krajině dvacátého století patřil dálkový přenos znečištění, rozpad horských lesů, vysoušení krajiny a vznik větrné eroze a další, vcelku obecně známé dopady lidské činnosti na životní prostředí.

Tyto skutečnosti – jako komplex poznatků odhalovaných až v posledních letech – dnes také mění slovník ekologů, například **mizí** donedávna oblíbený pojem „**původní výskyt**“, protože v podstatě nemá co popisovat:

– pojem „**původní výskyt**“ vyjadřuje status ekosystému (biocenózy-společenstva atd.), který má **nepřerušenu a člověkem neovlivněnou kontinuitu vývoje** od doby před vznikem zemědělství (v podstatě tedy od počátku holocénu) – ale takový ekosystém zřejmě už **v Česku nenajdeme!**

– pro popis toho **nejkvalitnějšího**, co v přírodě zůstává v očích veřejnosti (a donedávna i odborníků) jako „nedotčená příroda“, však vyhovuje termín „**přirozený výskyt**“: platí tam, kde se v určité fázi narušená či dokonce zničená biocenóza opět v přirozené skladbě obnovuje v souladu s místně danými podmínkami (zejména abiotickými složkami ekosystému – podlůžím, klimatickými poměry atd.) a ekologickými nároky jednotlivých druhů.

Z výše uvedené bilance vývoje krajiny plyne, že prakticky každý **dnes** ochránářsky hodnotný „kousek pří-

↑ Krajinu měnily i středověké rybníky, dnes mnohdy zaniklé

→ Potenciální vegetace Evropy – aneb Jak by kontinent vypadal beze změn podmíněných lidskou činností

rody“ (ekosystém) je přímo nebo nepřímo ovlivněn tisíciletými aktivitami člověka, ale není „původní nedotčenou divočinou“, i když tak může navenek vypadat... Což platí nejen o květnatých lukách či mezích, listnatých pařezinách apod., ale v různém stupni o horských „pralesích“, rašelinističích aj.

V duchu tradičního uvažování lekteř který ochránář přírody možná nerad slyší, že z těchto důvodů je v postavení podobném ochráncům památek. Samozřejmě, že příroda jako celek potřebuje chránit pro zachování základních složek životního prostředí, stejně jako památky v rámci kulturního odkazu společnosti. Ale o detailech se už rozhodujeme sami – vždyť lokality nechráníme proto, že **musíme** zachovat zbytky divočiny (u nás už nejsou, jak bylo řečeno...), ale **chráníme to, co se nám líbí, co v krajině chceme mít** – z estetických důvodů, pro zachování druhové diversity (chceme-li ji mít početnou a zajímavou), pro možnost studovat ekologické procesy atd.

A v **jakém rozsahu budeme chránit a „modelovat“ přírodu**, to je

v obecné rovině stejně pro ochranu přírody i pro památkovou péči a **vychází z vůle uživatelů** – tohle není kacířský výrok autora článku, posudte sami: Chceme mít roubenou stodolu v původní podobě? Strhneme tedy eternit a jako střešní krytinu použijeme došek či šindel. Nebo ji necháme v aktuálním stavu... Chceme mít někdejší vojenské cvičiště na Plachtě v podobě malebného příměstského parku, nebo jako naleziště unikátních druhů tzv. průkopnického (pionýrského) společenstva, které v minulosti vzniklo a obnovovalo se zákopnickou činností vojsk? Podle toho tam nepustíme, či naopak naženeme vojenskou techniku!

Toť prostá věc... Jinak řečeno – když jsme před osmi tisíci lety začali krajinu obhospodařovat a přetvořili ji do kulturní formy, musíme v tom i nadále pokračovat! (Jakpak by asi dopadla vaše zahrádka, kdybyste v ní přestali hospodařit, co myslíte?!)

Petr Rybář
gavia@seznam.cz

PRALESNÍ ŽIRAFY OKAPI ŽIJÍ V ČESKÉ REPUBLICE POUZE V ZOO DVŮR KRÁLOVÉ

V ZOO Dvůr Králové se vloni narodilo druhé mládě vzácné pralesní žirafy okapi.

Vzácná pralesní žirafa okapi (*Okapia johnstoni*) byla popsána až v roce 1901. V současné době žije v přírodě na jednom místě, v oblasti pralesa Ituri v Demokratické republice Kongo a patří k velmi ohroženým živočišným druhům. Z celkového počtu 46 evropských států se chovem okapi může pochlubit pouze 16 zoo v 9 státech. V České republice ji můžete vidět jenom v ZOO Dvůr Králové, kde se v roce 2008 narodilo první mládě, samec Ewango. Dne 8. září 2011, patnáct minut po druhé hodině ráno, přišlo na svět mládě druhé. K velké radosti chovatelů to byla samička. Porodní váha byla 25,5 kg, v současné době váží už okolo metrického centu. Jméno bylo vybíráno z návrhů na základě soustěže – kmotrovi, Bc. Lubomíru Francovi, hejtmanovi Královéhradeckého kraje, se nejvíce líbilo jméno Ebony a tím mládě dne 2. listopadu 2011 pokřtil.

Kromě ošetřovatelů a dalších zaměstnanců zoo porod sledovaly také desítky dalších lidí na internetovém portálu Safari Českého rozhlasu Hradec Králové, který nabízel přímý přenos z pavilonu okapi 24 hodin denně již od konce srpna. Na porod Etany tak čekali lidé na celém světě a připojovali se svými ohlasy. Takové projekty mají proto mimořádný vzdělávací potenciál a vzbuzují veliký zájem veřejnosti. Na stránkách Safari – Okapi je nabídnuta řada rozšiřujících informací nejen o okapi, ale o přírodě a její ochraně vůbec. Zatím je navštívily řádově tisíce lidí. Internetové přímé přenosy ze života zvířat mají v Českém rozhlase dlouhou tradici a ani u spolupráce se ZOO Dvůr Králové se nejedná o první projekt. Mimořádně úspěšné bylo už online sledování porodu severního bílého nosorožce nazvaný „Mládě milénia“.

Pralesní žirafy získala ZOO Dvůr Králové po dlouholetém úsilí až v roce 2004, kdy dorazil 17. 8. 2004 z Antwerp samec Deto. V roce 2009 odešel do Frankfurtu, kde má své první mládě. Samec Ahadiho zoo dovezla 13. 5. 2005 z Basileje a nakonec 30. 6. 2006 přicestovala z Antverp samice Etana. Geneticky vzácnější samec Ahadi byl

určen jako partner samice Etany. Poprvé došlo ke spojení Ahadiho a Etany již v roce 2006, ale jelikož ještě Etana spolehlivě necyklovala a Ahadi se choval zpočátku agresivně, od spojování bylo upuštěno. Opět byli spojeni až v létě 2007. Tehdy již došlo k opakovanému páření, Etana zabřezla a 21. září 2009 porodila zdravého samečka, který dostal jméno Ewango. V roce 2010 byl dospělý Ewango od matky oddělen a Etana byla znovu spojena s Ahadim. První páření proběhlo v červnu a počátkem roku 2011 Dr. Schwarzenberger z veterinárního institutu z Vídně potvrdil z odebraných vzorků trusu, že Etana je březí. Porod byl očekáván v měsíci září a termín byl stanoven na období od 8.–24. 9. 2011. Odhad se povedl, Etana porodila první den stanoveného termínu.

Okapi – zvíře s pruhovanými zadními končetinami, bylo původně považováno za druh koně nebo zebry. Poprvé se o existenci okapi zmiňuje anglický žurnalista a cestovatel Henry Morton Stanley, který se o něm doslechl od domorodých Pygmejů v Konžském tropickém deštném pralesu Ituri v letech 1888–1890. V roce 1899 se vydal pozdější ugandský guvernér sir Henry Johnson tuto zprávu ověřit. Od pygmejů, kteří zvíře nazývali o'api, získal kusy kůže a později lebek, podle kterých bylo zvíře v roce 1901 popsáno. Lebky jasně dokládaly, že se nejedná o koně, nýbrž o pralesní žirafu, která byla po něm pojmenována *Okapia johnstoni*.

Jana Myslivečková
propagace@zoodvurkralove.cz

Online přenosy na:
<http://www.rozhlas.cz/safari/portal/>

ČESTNÝ ÚSPĚCH VE FINÁLE STROMU ROKU 2011

Solidní umístění přineslo Královéhradeckému kraji hlasování v loňské celostátní anketě Nadace Partnerství „Strom roku“ – jak informoval už minulý EKOTON, do finále postoupili dva regionální kandidáti, kteří nakonec obsadili pěkné páté místo (Klášterní dub v Broumově) a jedenácté místo (Dub spravedlnosti u Týniště nad Orlicí). Vyhlášení vítězů se uskutečnilo v Brně u příležitosti Dne stromů, který v České republice připadl na 20. října 2011 – absolutní prvenství získala „Alej ve Skaličce“ v Olomouckém kraji, kterou navrhli tamní školáci.

Organizátoři ankety, která vloni vstoupila do svého jubilejního desátého ročníku, nehledali strom udivující věkem, rozměry či krásným vzrůstem, ale strom „nejsympatičtější“, k němuž se váže zajímavý příběh, který dokáže spojovat lidi bydlící v jeho blízkosti nebo mající k němu vztah.

Hlasování se zúčastnilo 43 970 lidí (v historickém prvním ročníku jich bylo jen 1400), a protože hlasování bylo zpoplatněno, Nadace Partnerství přidělí výtěžek na výsadbu stromů. „Každý, kdo v anketě některý ze stromů podpořil, obrázně řečeno zasadil další strom. V letošním ročníku se podařilo vybrat 147 963 korun, které rozdělíme mezi žadatele o grant na výsadbu stromů,“ uvedla k tomu pracovnice nadace Mgr. Hana Rambousková.

Celostátní anketu Strom roku každoročně vyhlašuje Nadace Partnerství ve spolupráci se Státním fondem životního prostředí, Ministerstvem životního

prostředí a Visegrádským fondem. Záměrem je přispívat ke zlepšování životního prostředí lidí a posilovat místní komunity, vztahy mezi lidmi a jejich všímavé postoje k zeleni. Podrobné informace lze nalézt na adrese www.stromzivota.cz/anketa.

(red.)

BUĎ FIT! PRO ZDRAVÝ ŽIVOTNÍ STYL

V dubnu 2011 proběhla v Odborném učilišti Hostinné IV. Žakovská konference s názvem: „Buď fit!“ na téma zdravý životní styl. Jednotlivé žáky ve společenském oděvu a v roli vědců, se smyšlenými vědeckými tituly, přišli podpořit i ostatní studenti školy, pedagogové, ředitel školy, zástupkyně ředitele a pracovníci z Krajského úřadu Královéhradeckého kraje. Jako host vystoupil pan Pavel Kesner, odborník na výživu a Petr Kesner s krátkou ukázkou z bojového umění Kyokushinkai Karate. Aby iluze vědecké konference byla dokonalá, pedagogové obdrželi před akcí pozvánky, při vstupu všichni přítomní dostali odznak a program akce.

Konference obsahovala eseje, úvahy, dotazníky a průzkumy o zdravém životním stylu. Své prezentace zpestřili žáci promítáním krátkých spotů, klipů a příběhů. Přibližně v polovině akce se účastníci občerstvili malým pohoštěním, které připravili žáci oboru kuchařské práce.

K cílům konference patřilo uvědomění si zásady humanity a rovnosti mezi lidmi, národy, rasami, poznávání příčin konfliktů a nutnost se s problémy potýkat. Přestože pro většinu stu-

dentů bylo veřejné vystoupení premiérou, zvládli vše bez problémů. Přišli do styku s mezipředmětově provázanými fakty, které si tímto způsobem osvojili, museli týmově spolupracovat, plánovat, flexibilně řešit vzniklé problémy a měli šanci zúročit výsledky své činnosti v environmentální výchově.

Markéta Jindrová

marketajindrova@tiscali.cz

PO KRKONOŠSKÝCH STOPÁCH DO BUDOUČNA

Programová novinka v Horním Maršově

V rámci projektu *Týden pro udržitelný život* vznikl ve středisku SEVER v Horním Maršově a je realizován nový pobytový program zaměřený na 6.–7. třídy základní školy. Program provází záhadný vzkaz (video) od budoucích generací, který prozrazuje, jak můžeme v budoucnu dopadnout, pokud se nebudeme chovat k přírodě s úctou a šetrně. Vzkaz objeví žáci první den pobytu a je jim výzvou ke zkoumání okolní přírody a k hledání „velkých“ řešení pro budoucí generace i hledání drobných střípků mozaiky ekologicky šetrného chování každý den.

Bloky pobytového programu jsou sestaveny tak, aby se žáci seznámili nejen s okolní přírodou, ale i s činnostmi vedoucími k ochraně životního prostředí. „Děti jsou nyní mnohem motivovanější, snaží se nacházet řešení jednotlivých problémů a zpracovat zprávu budoucím generacím, kterou na konci týdne odesíláme. Program jsme upravili také pro použití vyšších ročníků ZŠ, hodnotí dosavadní zkušenosti lektorka Michaela Hůrková. „Zaměřili jsme se především na provázanost jednotlivých bloků a na získávání zpětné vazby od účastníků i pedagogického doprovodu“, doplňuje lektorka.

Projekt „Týden pro udržitelný – vzdělávací pobytový program pro žáky ZŠ a SŠ“ je podpořen v rámci operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Máte-li zájem zapojit se do projektu, můžete kontaktovat středisko SEVER: Jaromír Kvasnička, mirek.kvasnicka@ekologickavychova.cz, tel. 739 203 206

PROJEKT „JSMĚ JINÍ?“ Děti tvořily pod vedením profesionálních umělců

Slavnostním galavečerem 8. 11. 2011 završila Základní škola, Hostinné,

Klášterní dub v Broumově. Foto Petr Francán.

Sluneční 377 celoroční projekt „Jsmo jiní?“ aneb „Děti tvoří pod vedením profesionálních umělců“.

Během školního roku 2010/2011 se žáci ze speciální školy v Hostinném seznamovali se zajímavými osobnostmi ze světa výtvarného umění. Komiksové příběhy vytvářeli s kreslířem Jiřím Grusem, s výtvarnicí Lenkou Stodůlkovou modelovali z keramické hlíny brouky a hady. Při setkání s Te-rezou Komárkovou z dřevek, hřebíků a plastů vznikali další zástupci hmyzí říše. Modelování hlav probíhalo se sochařkou Paulinou Skavovou v jejím trutnovském ateliéru, v následujících dvou dnech vznikaly reliéfy a otisky dětských dlaní. Velké plátno „Divadlo světa“ vzniklo pod vedením sochaře Kurta Gebauera, a jak se maluje na rýžový papír čínskou tuší se malí výtvarníci učili od výtvarníka Federica Díaze. Vše za přítomnosti fotografa Bohdana Holomíčka.

Při společných setkáních děti vytvořily práce, které se staly součástí velké výstavy ve společenském centru UFFO v Trutnově 8. listopadu 2011. Výstavu významně doplnila díla samotných umělců. Děti zavedly diváky také na planetu komiksu, planetu komárů, rostlin a živočichů, planetu soch i rýžového mrčka či na planetu všech v rámci malého divadelního představení, probíhajícího pod vedením autorek scénáře Ivety Duškové a Petry Bílkové. Vernisáž byla spojena s aukcí děl profesionálních i dětských tvůrců. Aukcí slavnostní večer vyvrcholil – nelehké úlohy licitátora se zhostil Jaroslav Dušek, který dražbu i celý večer profesionálně vedl; i jeho zásluhou škola získala 164 500 Kč. V závěru společně s ředitelkou školy a výtvarníky pokřtil publikaci s Diářem přátelství, mapující celý projekt.

Iva Faltová, ředitelka školy
zvshostinne@volny.cz

SILNICE LIBEREC – HRADEC KRÁLOVÉ ROZDĚLÍ ČESKÝ RÁJ

Rychlostní silnice R35 z Liberce na Hradec Králové povede napříč Chráněnou krajinnou oblastí Český ráj, a to takzvanou severní trasou, která do značné míry kopíruje stávající silnici. Předpokládá to územní dokumentace, kterou v prosinci minulého roku schválilo zastupitelstvo Libereckého kraje.

Několik let byly ve hře celkem tři varianty. Vedle schválené severní trasy,

Základní parametry silnice R35 v Českém ráji – porovnávací variant

	Severní varianta	Jižní varianta	Superseverní varianta
Celkové náklady v mld. Kč	19,676	14,567	36,874
Celková délka trasy Úlibice – Rádelský Mlýn v km	45,34	64,53	44,37
– z toho délka nové trasy v km	34,94	41,33	44,37
Celková výška stoupání v m	285,8	306,5	428,7
Délka tunelů v km	4,39	0,85	8,91
Délka mostů v km	3,24	2,89	6,80
Čas k projetí osobního/nákladního auta v minutách	24,6/34,0	33,2/47,7	26,3/36,4

ekonomicky a technicky výhodné, ale pro zásah do chráněného území odmítané částí veřejnosti a regionálními ochránci přírody (nověji však podpořené ministerstvem životního prostředí a vyhovující i ministerstvu dopravy), šlo o tzv. *superseverní variantu* s poměrně značnými zásahy do terénu a tudíž finančně nejnáročnější, a „objízdnou“ *variantu jižní*, která vede sousedními středními Čechami a je znatelně delší než obě předchozí řešení.

Čtyřproudá silnice R35 z Liberce na Hradec Králové již delší dobu patří k prioritám obou dotčených krajů – měla by zlepšit a zrychlit spojení mezi regiony včetně Pardubického kraje a dopravu také vést mimo obce.

Zdroj: www.ekolist.cz, Liberecký kraj (red.)

OHLÉDNUTÍ ZA PROJEKTEM ENVIRONMENTÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ PEDAGOGŮ

V lednu 2012 skončil projekt *Environmentální vzdělávání pedagogů* realizovaný Střediskem ekologické výchovy a etiky SEVER od srpna 2009. Vzdělávání probíhalo ve třech rovinách. Jednalo se o vzdělávání a podporu školních koordinátorů EVVO, pedagogických týmů partnerských škol a ostatních pedagogů a pedagogických pracovníků.

Vzdělávání koordinátorů EVVO zahrnovalo specializační studium a tři doškolovací pobytové semináře pro již vyškolené koordinátory EVVO. Specializační studium představovalo dva týdenní kurzy a čtyři třídní semináře v různých střediscích ekologické výchovy. Celé studium započaté v srpnu 2010 bylo ukončeno obhajobou závěrečné práce a zkouškami

o rok později, v srpnu 2011. Uvedené vzdělávání prošlo na 50 pedagogů, z toho 18 bylo absolventů specializačního studia.

V oblasti vzdělávání a podpory pedagogických týmů 10 partnerských škol bylo proškoleny 380 pedagogů, pro něž bylo uspořádáno 25 seminářů na různá témata týkající se environmentální výchovy. Témata si volila sama škola a seminář tak byl „šit na míru“ konkrétnímu kolektivu. Důležité bylo metodické vedení a konzultace poskytované těmto školám, týkající se možnosti podpory environmentální výchovy ve škole, pomůcek a informačních zdrojů. Z uvedené spolupráce se školami vzniklo 10 modulů environmentálního vzdělávání, představených na závěrečné konferenci v prosinci 2011. Zkušenosti pedagogických týmů byly také prezentovány v manuálu, který vznikl na konci projektu a představuje environmentální výchovu na jednotlivých školách a ukázky aktivit ze seminářů.

Pořadatelé se zaměřili také na vzdělávání ostatních pedagogů, kteří nejsou koordinátory EVVO, ale zajímají je různá aktuální témata vztahující se k problematice ochrany životního prostředí. Pro ně bylo připraveno 11 krátkodobých seminářů (z toho jedna exkurze na orchidejové lokality a jeden seminář pro ředitele škol), které absolvovalo 120 pedagogů.

Projekt Environmentální vzdělávání pedagogů byl podpořen Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Radka Urbánková, SEVER
radka.urbankova@ekologickavychova.cz

SERIÁL: **Tip na výlet**

Z JIČÍNA DO SOBOTKY NA KOLE

Chcete navštívit jedno z neznámějších skalních měst v Čechách, zažít unikátní výhledy na Trosky od jihu, a s trochou štěstí spatřit i orla či čápa černého? Vydejte se do poměrně známých, ale v každé roční době krásných míst na jihovýchodě Českého ráje – dnešní tipy jsou určeny zájemcům, kteří pojedou na kole.

Začínáme v Jičíně. Jičín je bránou Českého ráje, leží na rozhraní tohoto regionu a Polabí, a je součástí barokně komponované krajiny – současný vzhled Jičínska je výsledkem dlouhodobého působení nejen přírodních sil, ale také činnosti člověka. A díky tomu mají obyvatelé a návštěvníci Jičína řadu možností k návštěvě přírodních i památkově hodnotných míst a objektů – patří k nim třeba unikátní lipové stromořadí z Jičína do Valdic, typická silueta sopečného Zebína, či Veliš jako další dominanta a vyhlídkový bod s nedalekou Loretou.

Kromě zajímavého okolí je Jičín spojený se jmény celé řady osobností. Působil zde jeden z prvních propagátorů Trosků a tím i Českého ráje Bohuslav Balbín (1621–1688), v pozdější době spisovatelé Karel Václav Rais a Josef Štefan Kubín, velice talentovaný klavírní virtuos a skladatel Běda Křídlo, pozdější profesor hudby v Káňově. Nějaký čas v Jičíně žil ornitolog Vladislav Šír, autor knihy Ptactvo české z roku 1890. Svoji dílnu zde měl známý a původně krkonošský houslař Benjamin Patočka, pobýval zde hudební skladatel Josef Bohuslav Foerster, z dalších postav české kultury zde působil spisovatel Václav Čtvrtek (1911–1976), k jehož výročí se vloni konala v Jičíně konference. A tak bychom mohli pokračovat v historizujícím pohledu, ale vydejme se na cestu!

Z Jičína po silnici přes Holín zamíříme na Prachovské skály, které jsou nejstarším chráněným územím Českého ráje z roku 1933 a patří i do nejstarší „série“ přírodních rezervací v Česku. Po stoupání z Holína do obce **Prachov** se otevírají pohledy na Jičínskou kotlinu s vrchem Veliš a Ostruženským rybníkem; kromě občerstvení zde můžeme navštívit *Muzeum přírody Český ráj* s přírodovědnými i historickými expozicemi v interiérech i venku na zahradě.

Vlastní **Prachovské skály** jsou jedním z neznámějších a také nejvíce navštěvovaných skalních měst v Českém ráji i v rámci celých Čech. Historie turistiky zde započala prvním „oficiál-

ním“ výletem do skal, který v roce 1879 uspořádal Vojtěch Náprstek s Americkým klubem dam a s Jaroslavem Vrchlickým. Tuto návštěvu připomíná pamětní deska nedaleko Šikmé věže.

Prachovské skály se také staly jedním z míst, kde se začala psát historie českého horolezectví. Roku 1907 založili studenti jičínských škol Lezecký kroužek Prachov. Po cvičení ve skalách v okolí Mouřenína a v Babinci vystoupili 4. října 1907 dva jeho členové Josef Hendrych a Josef Kubín soustavou kominů a přes „koně“ na Mnicha. Tento historicky první výstup v Prachovských skalách je zdokumentován v podobě pozoruhodného zápisu. Výstup se řadí k podobně důležitým výstupům na skalní útvary v Českém ráji, jako byly výstupy na Kapelníka, Dračí věž či na Kobylu.

Pokud nechceme pěšky projít některý z *vyhlídkových okruhů ve skalním městě*, pak na kole pokračujeme po silnici dále na **Pařezskou Lhotu** a kolem dávné sopky – **Střelečské hůry** – přes obec Střeleč přejedeme **do údolí Žehrovky a do Mladějova**. Zde je veřejnosti nepřístupný klasicistní zámek a na hřbitově hrob Františka Josefa Gerstnera (1756–1832), který projektoval první železniční dráhu u nás na trase z Českých Budějovic do Linze.

Během stoupání z Mladějova na **Stěblovce** (s nadmořskou výškou cca 390 m) se po většinu roku nabízí jedny z neznámějších pohledů na Trosky, Kozákov a další části Chráněné krajinné oblasti Český ráj. V obci Stěblovce jsou zachovalé objekty lidové architektury a není bez zajímavosti, že pohledy na Český ráj z těchto míst fotografoval také jeden z našich největších fotografů a autor celé řady unikátních obrazových knih Vilém Hechel.

Po přjetí nedlouhé náhorní plošiny, kde kdysi stával větrný mlýn, pohodlně sjedeme do starobylé **Sobotky**, kde zvolená trasa po 19 km končí. Sobotka je mimo jiné rodným městem Fráni Šrámka a básníka Václava Šolce, Šolcovým statkem s galeriemi a původně loveckým zámečkem dle pro-

jektu C. Luraga. Ze Sobotky je možnost návratu do Jičína vlakem. Vytrvalejší cyklisté se mohou vrátit do Jičína opět na kole nebo pokračovat na hrad **Kost s nedalekým údolím Plakánek**.

Během uvedené trasy Jičín – Holín – Prachov – Střeleč – Mladějov – Stěblovce – Sobotka lze vidět nejenom řadu typů krajinného a přírodního prostředí, ale také například pestrou škálu významných a nápadných ptačích druhů – od čápa bílého, čápa černého či krkavce velkého až po nejrůznější dravce – od poštolky obecné, motáka pochopa, káně lesní po orla mořského s rozpětím křídel až 2,4 m, nebo ještě lepšího letce sokola stěhovavého, který se do Českého ráje jako hnízdící druh vrátil po čtyřiceti letech.

Český ráj je územím, které velice dobře reprezentuje českou krajinu. Kromě celé řady ekologických a dalších hodnot je pro něho charakteristické mimořádné krajinařské i historické propojení výtvorů přírody i člověka. Obojí můžeme vidět na popsané trase v jihovýchodní části Českého ráje i Chráněné krajinné oblasti Český ráj a stále v rámci Královéhradeckého kraje.

Zdeněk Mrkáček,
Správa CHKO Český ráj v Turnově
zdenek.mrkacek@nature.cz
Foto autor

ČESKÁ LESNICKÁ AKADEMIE V TRUTNOVĚ

Dynamicky se rozvíjející škola, která staví nejen na tradicích českého lesnictví, ale především na moderních metodách vyučování s bohatým programem praktického vyučování a mimoškolních dobrovolných aktivit. V její nabídce jsou i akce pro školy – sokolnické, trubačské, kynologické či včelařské. Zájemce ochotně provedou i trutnovským městským parkem.

Lesnická škola v Trutnově má více než 65 letou tradici. Její kořeny sahají do roku 1855, kdy byla otevřena Česká lesnická škola v Bělé pod Bezdězem. Pro nedostatek prostoru byla škola přemístěna v roce 1904 do Zákup. Po vzniku Československa se stala státní školou. Vyučovat se v ní přestalo v roce 1940. Nově bylo vyučování zahájeno v roce 1945, ale rozhodnutím tehdejší Československé vlády byla škola přeložena do Trutnova. Státní vyšší lesnická škola v Trutnově byla slavnostně otevřena 15. října 1945. Dne 1. ledna 2008 došlo ke sloučení se SŠLZ ve Svobodě na Úpou a tímto spojením vznikla Česká lesnická akademie v Trutnově. Budovy akademie jsou v blízkosti centra města, další pracoviště jsou ve Svobodě nad Úpou a Horním Starém Městě.

V současné době se na škole studují 3 obory denního čtyřletého studia ukončeného maturitní zkouškou, a to obory Lesnictví (probíhá i dálková pětiletá forma studia), Ekologie a životní prostředí a Mechanizace a služby. Dále má jeden učební obor Lesní mechanizátor, ukončen výučním listem a závěrečnou zkouškou. Součástí školy je i tříletá vyšší odborná škola lesnická, obor

Lesnictví zakončené absolutoriem a titulem DiS. V tomto oboru studují studenti, kteří již dříve získali maturitní vysvědčení na kterémkoliv střední škole. Škola je konzultačním střediskem České zemědělské univerzity v Praze a v jejích prostorách probíhá bakalářské studium oboru Provoz a řízení myslivosti a oboru Hospodářská a správní služba v lesním hospodářství.

Praktická výuka všech oborů probíhá z velké části na školním polesí, které bylo zřízeno v roce 1957 a v současné době má rozlohu přes 1000 ha, přičemž vlastníky pronajatých pozemků jsou Královéhradecký kraj, LČR, KRNP a Město Trutnov. V areálu školního polesí bylo v minulém roce vybudováno Centrum odborného vzdělávání v lesnictví, které je připojeno ke stávajícím budovám školního polesí. V těchto prostorách vzniklo 9 učeben, přednáškový sál, 4 místnosti pro přípravu pedagogů, odborná studovna a zázemí nutné pro podporu vzdělávacích aktivit. Tyto nové prostory by měly sloužit nejen k výuce studentů, ale i celoživotnímu vzdělávání pro potřeby úřadu práce nebo vlastníků lesů a zaměstnavatelů.

Česká lesnická akademie je zná-

ma i svými mimoškolními aktivitami, z kterých uvádíme např. spolupráci se zahraničními školami ve Finsku, Francii, Polsku, Rakousku a Švédsku. Škola se také podílí na každoročním pořádání oblastní chovatelské přehlídky trofejí zvěře ulovené v daném roce a daném regionu, která se v letošním roce koná 31. 3. 2012 – 7. 4. 2012 v tělocvičně školy. Význačnými aktivitami v oblasti práce s mládeží jsou akce pro základní školy, kdy formou ukázek zájmových kroužků (sokolnický, vábičí jelenů, trubačský, kynologický, včelařský) se děti seznamují s odbornými aktivitami lesnické školy. Součástí těchto programů je i prohlídka s výkladem o přilehlém městském parku. Součástí školy je také kulturní a sportovní život – pořádají se pravidelné Hubertské zábavy a maturitní plesy, třídy jezdí na divadelní představení do pražských divadel, probíhají již tradiční celoškolská, okresní a krajská kola různých sportovních soutěží.

Průběžná činnost školy, včetně pozvánek na jednotlivé akce, je aktuálně zveřejňována na webových stránkách školy www.clatrutnov.cz. Na těchto stránkách zájemci naleznou i charakteristiky a učební plány jednotlivých studijních oborů.

Všichni jste srdečně zváni.

Petr Kejkliček, zástupce ředitele
kejklivec@clatrutnov.cz

VEĎ MĚ DÁL, STEZKO MÁ, NAUČNÁ...

Po stálých i příležitostných trasách na Náchodsku

Projekt „Stežky za poznáním – šetrný produkt podporující rozvoj venkovské turistiky“ zmapuje, ale také vylepší a rozšíří stávající síť turistických naučných stezek v okolí České Skalice. Nositelem projektu je Centrum rozvoje Česká Skalice. Projekt je spolufinancován z programu podpory nestátních neziskových organizací pro rok 2011 v působnosti Ministerstva pro místní rozvoj ČR a Královéhradeckým krajem.

Ke spolupráci si Centrum rozvoje přizvalo již osvědčené a zkušené partnery – Místní akční skupiny Království-Jestřebí hory a Mezi Úpou a Metují. Mezi další aktéry, kteří svojí práci přispěli k rozvoji šetrného turistického ruchu, patří ještě Klub českých turistů, Sdružení pro Vízmburk nebo informační centra z turistické oblasti Kladské pomezí.

„V průběhu roku 2011 byla realizována řada rozmanitých aktivit. Jednou z nich bylo zmapování stávajících naučných stezek v regionu a vytvoření dvou nových. Výstupem mapování je pasport 22 naučných stezek, obsahující souhrn informací o trasách včetně kvality značení, mobiliáře a zeleně. Dalším materiálem, který může dobře sloužit nejen turistům, ale také pracovníkům informačních center, je barevná brožura Stežky za poznáním nejen v Kladské pomezí se základním popisem, fotkami a mapkami jednotlivých stezek“, uvedla koordinátorka projektu Ilijana Beránková.

Milovníci historie a půvabné krajiny obklopující tok řeky Úpy si mohou užít procházku po trase z České Skalice až

na hrad Vízmburk, nesoucí název **Po stopách erbu zlatého třmene**. Tato nová naučná stezka se středověkou tematikou byla symbolicky otevřena 10. září 2011 v rámci Vízmburských slavností. „Informace o naučné stezce najdete v tištěném průvodci, který obsahuje mapku i popis trasy a představuje pět středověkých sídel, tedy pět zastavení na stezce, včetně poznatků o změnách krajiny v průběhu kolonizace oblasti severovýchodních Čech. Získat ho můžete například v našem infocentru,“ představuje stezku a propagační materiál vedoucí Regionálního informačního centra v České Skalici Pavla Dušková.

Novou naučnou stezkou se od konce října může pochlubit i město Úpice. Stezka na zhruba třech kilometrech trasy seznamuje návštěvníky s přírodními krásami a zajímavostmi lesoparku Dlouhé záhony. Její slavnostní otevření proběhlo 22. října 2011 v rámci Dne stromů, kdy byly právě v blízkosti první ze šesti nových tabulí naučné stezky vysazeny tři jilmy.

Obdivovatelé přírody měli možnost

absolvovat dvě tematické exkurze pořádané ve spolupráci se Správou CHKO Broumovsko. První z nich směřovala do lesů Javoříč hor, kde účastníci viděli, jak hospodaření, orkán Kyrill, působení kyselých dešťů, kůrovci a zvěř ovlivnili stav tamějších lesů a jak probíhá obnova lesa. Druhá exkurze s názvem „Po stopách zvěře“ učila zájemce pozorovat pobytové znaky a stopy různých druhů zvířat na migračních trasách poblíž Adršpašsko-teplických skal a zároveň představila činnost myslivců a ochránců přírody.

Ani žáci základních a středních škol v regionu nebyli opomenuti. Mohli se zúčastnit pilotního terénního výukového programu s názvem „Polem, loukou, lesem – výprava za středověkem“. Cílem programu je seznámit účastníky s jednotlivými ekosystémy a jejich obyvateli, mnohými druhy dřevin a významem zeleně a také poznat středověké období, spojené s osídlováním a utvářením zdejší krajiny. Na jaře 2012 bude realizace programu pokračovat a bude nabídnuta zájemcům z řad okolních škol, například i jako možnost školního výletu s možností rozšířeného tematického programu na hradě Vízmburk.

Helena Hamanová,
Centrum rozvoje Česká Skalice
helena.hamanova@centrumrozvoje.eu

PODORLICKÝ SKANZEN V KRŇOVICÍCH V ROCE 2011

Podobně jako v předchozích letech i v roce 2011 Podorlický skanzen žil rušným životem a probíhaly zde významné rozvojové aktivity.

Nejdůležitější akcí roku 2011 byla obnova vodního mlýna č. p. 30 z Bělče nad Orlicí prováděná ve spolupráci ZO ČSOP Orlice a Dřevozpracujícího družstva. Jedná se o největší historický objekt ve skanzenu a jeho velmi náročná obnova byla zahájena již v roce 2003, kdy byly zbytky mlýna na původním místě rozebrány a přesunuty do areálu skanzenu. Mezi lety 2003 a 2011 probíhaly nejrůznější přípravné práce, které byly závislé na výši získaných finančních prostředků (jednalo se o získání potřebných povolení, nákupy materiálů, stavbu základů a zděných částí stavby apod.). Velmi významnou částkou obnovu mlýna v minulých letech podpořil Královéhradecký kraj. Pro rok 2011 se podařilo získat finanční podporu na dva projekty týkající se obnovy mlýna – jednak opět z grantového programu Královéhradeckého kraje a dále z programu LEADER v rámci MAS Nad Orlicí a nadační příspěvek z Fondu T-Mobile. Tak mohla být zahájena obnova vlastní patrové roubené budovy kryté mansardovou střechou. Stavba dokončená do konce roku 2011 bude

↓ *Obnovený vodní mlýn č.p. 30 z Bělče nad Orlicí*
→ *Ekovýchovné programy pro školy*

počátkem roku 2012 zkolaudována. Navázat by měla realizace mlýnské expozice, která obohatí nabídku skanzenu.

Druhým významným rozvojovým projektem je revitalizace toku, nivy a mokřadů u Krňovic. Tento projekt, jehož investorem je ZO ČSOP Orlice, zahrnuje revitalizaci drobného vodního toku v lesním komplexu za skanzemem, jejíž součástí bude i vybudování několika vodních tůň. Dále půjde o odbahnění a revitalizaci slepého ramene u skanzenu. Vznikne tak velmi zajímavé a biologicky pestré přírodní zázemí skanzenu (již v druhé polovině roku bylo např. možno pozorovat u čerstvě vybudované hlavní tůně řadu druhů vážek) využitelné např. i pro ekovýchovné aktivity Ekocentra Orlice. Projekt je, bohužel, v současné době ve skluzu kvůli administrativním průtahům spojeným s vyřizováním dotace z Operačního programu Životní prostředí, ze kterého je akce financována.

Důležitou součástí života skanzenu byly aktivity v oblasti EVVO, které zajišťuje Ekocentrum Orlice. To v současné době nabízí více než 10 různých ekovýchovných či tvůrčích programů zaměřených hlavně na práci s tradičními přírodními materiály a život na venko-

vě v minulosti. Za rok 2011 navštívilo skanzen a využilo programů ekocentra cca 50 školních a táborových kolektivů čítajících přes 1000 dětí. Návštěvnost ekocentra školními skupinami zůstává zhruba stejná jako v předchozím roce.

Kromě programů pro školy připravil Podorlický skanzen, resp. jeho zřizovatelé, řadu akcí pro nejširší veřejnost. Skanzen byl otevřen tradičním jarmarkem 1. května a následovaly akce Setkání s veterány, Hospodaření na vsi a Stará řemesla. Ještě před začátkem sezóny pořádala ZO ČSOP Orlice dnes již také tradiční Den Země ve skanzenu, kterého se zúčastnilo cca kolem 200 návštěvníků. Návštěvníká sezóna roku 2011 byla definitivně ukončena akcí Vánoce ve skanzenu. V rámci běžného provozu navštívilo skanzen cca 9000 návštěvníků, což je o něco méně než v roce předchozím, přesto pokles návštěvnosti je oproti jiným památkám minimální.

Pro rok 2012 připravuje Ekocentrum Orlice další rozšíření ekovýchovných a tvůrčích programů. Je počítáno s přípravou expozic v nově zrekonstruovaném mlýně a dokončen by rovněž měl být projekt revitalizace vodního toku okolo skanzenu.

Adam Záruba
adam.zaruba@krnovice.cz

NA KOPEC ZA BABIČKOU EKOSTŘEDISEK

Leží na nejvýchodnějším hřebeni Krkonoš v nadmořské výšce 1 000 m n. m. V jejím okolí se nachází jedinečný bukový les a bohaté květnaté louky. Je ideálním výchozím bodem pro pěší turistiku, cykloturistiku a vyznavače kvalitních běžeckých tratí. Od roku 1986 se zde pod hlavičkou Správy KRMAP nepřetržitě provozuje ekologická výchova. Řeč je o Rýchorské boudě – Krkonošském středisku ekologické výchovy, jejíž slávu v současné době oživuje řada novinek.

První návštěvníky zde přivítali v roce 1930 a postupně se přes sokolskou obec, KČT, Interhotely bouda dostala do rukou správců národního parku. Bouda není zajímavá pouze svým stářím a historií, ale i svým jedinečným okolím. Během programů jsou využívány botanicky velmi cenné lokality v okolí, zpravidla v I. a II. zóně parku. Zvláštní pozornost zasluhuje Dvorský les zvaný též Rýchorský prales, tvořený bizarními kmeny starých buků. Z dalších vzácných lokalit můžeme jmenovat nedalekou Rýchorskou studánku, Rýchorskou květnici, Lysečinské údolí nebo krasové Albeřické jeskyně.

Přestože Rýchorská bouda patří k nejstarším zařízením u nás a je jakousi „babičkou“ mezi středisky ekologického vzdělávání u nás, disponuje až překvapivě moderním vybavením. Biologická čistírna odpadních vod, tepelné čerpadlo, wifi připojení k internetu ve frekventovaných částech budovy, webkamera apod. Samozřejmě je třeba zmínit bohatě vybavenou knihovnu, která obsahuje různé tituly nejenom z oblasti ekologické výchovy, geografie, biologie, ale i z oblasti výuky jazyků a informatiky. Videotéka, převážně přírodovědného zaměření, čítá přes 200 českých a zahraničních filmů

určených pro různé věkové skupiny diváků. Některé z filmů možná uvidíte už pouze u nás, nebo se naopak jedná o čerstvé novinky z Ekofilmů.

Na boudě můžete zažít řadu ekologicky zaměřených programů. Kombinace teoretických poznatků s jejich praktickým ověřením v přírodě a využitím v životě odpovídá mottu zdejší ekologické výchovy, které zní „Co člověk lépe pozná, nemůže tak lehce zničit“. Ekologické pobyty na boudě jsou pojmuty a nabízeny jako vyvážený celek, který bude přínosem pro duši, tělo i pro chuťové buňky účastníků.

V říjnu loňského roku došlo ke změně struktury prezentace Krkonošského střediska vzdělávání, která má už svou vlastní přímou adresu www.krmap.cz/rychorska-bouda. Jakousi spojkou mezi oficiální webovou prezentací a příznivci KSEV Rýchorská bouda tvoří facebookový profil, který vznikl v podstatě spontánně za spolupráce kolegů ze Správy KRMAP a nadšených lidí z okolí. Profil na stránkách Facebooku naleznete pod názvem KSEV Rýchorská bouda. Je na něm spousta příspěvků a fotografií, které se snažíme pravidelně doplňovat o novější a zajímavější. Instalace webových kamery umístěné na střeše Rýchorské boudy byla jednou z dalších

novinek zaběhlého života naší babičky. Je další kamerou, která více přiblíží časté inverzní počasí z méně prozkoumané části východních Krkonoš a zároveň poskytne unikátní pohled z perspektivy, kterou málokdo zná.

Dalším důležitým krokem zlepšování poskytovaných služeb je osobitá revitalizace přednáškového sálu. Nové stoly jsou vybavené motivy specifické fauny Krkonoš a mohou sloužit jako psací podložka pro pracovní listy, pokud se účastníci přednášek budou chtít pohybovat po budově nebo v jejím blízkém okolí. Celkové barevné sladění s interiérem přednáškového sálu bylo umocněno novým žlutým nátěrem stěn a stylovou výtvarnou dekorací s motivy lesa a Krkonoš, tak jak je vidí svými očima žáci 1. stupně Základní školy Podhartě ze Dvora Králové nad Labem, která se tohoto nelehkého úkolu zhostila.

Ubytovací kapacita Rýchorské boudy je 43 lůžek v jedno až sedmilůžkových pokojích vybavených stylovým dřevěným nábytkem. Ne všechny pokoje jsou vybaveny vlastní sprchou či toaletou, ale babička bouda na oplátku nabídne neopakovatelný pohled z oken pokojů na Královec, Černou horu, ti šťastnější mohou vidět Lysečiny a Sněžku.

Aktuální nabídku programů a víkendových akcí KSEV Rýchorská bouda viz na www.krmap.cz/rychorska-bouda.

Roman Lahučký, vedoucí pracoviště
KSEV Rýchorská bouda
Správy Krkonošského národního parku
ksev@krmap.cz

AKTIVITY MUZEA PŘÍRODY ČESKÝ RÁJ V ROCE 2012

Obojživelníkem roku 2012 byla zvolena **ropucha obecná** (*Bufo bufo*) a plazem roku 2012 **slepýš křehký** (*Anguis fragilis*).

Občanské sdružení Muzeum přírody Český ráj se od svého vzniku (2003) v environmentálním vzdělávání, výchově a osvětě zaměřuje především na témata související s obojživelníky a plazy. Ve spolupráci s Českou herpetologickou společností uskutečňuje dlouhodobý projekt Obojživelník a plaz roku. Prostřednictvím vždy jednoho zástupce z daných skupin živočichů se veřejnost seznamuje s nejnovějšími poznatky o nich a s účinnými způsoby jejich praktické ochrany. Dlouhodobým cílem je udržení a posílení populace, aby se z žab, čilých čolků, tajemných mloků i hbitých ještěrek a hadů mohly radovat i další generace lidí.

Ropucha obecná, obojživelník roku 2012, je zavalitá žába, většinou o velikosti asi 6 cm, vzácněji dorůstá 9–10 cm. Na hlavě má dvě nápadné vystouplé parotidy, jedové žlázy, které obsahují bufotoxin. Dotkne-li se člověk těchto žláz, žádnou újmu nepocítí. Nedoporučuje se pouze mnout si vzápětí oči, protože by mohlo dojít k pálení. Bufotoxin ji ochraňuje před některými predátory, na příklad kočkám ropucha nechutná. Mnoho lidí pokládá ropuchu za šerednou žabu, snad pro její šedohnědou barvu a bradavičnatou pokožku. Přesto je ropucha velmi užitečná. Kdo ji má v zahradě, může ho to opravdu těšit, protože její oblíbenou potravou jsou slimáci a housenky. Žáby vyrazí na lov navečer, když už ptáci usínají, takže je vlastně v péči o záhony vystřídají. Na jaře je možno ropuchu vidět i slyšet v blízkosti vodních nádrží, často se objevují dvojice v amplexu. Nazývá se tak držení samic samci,

kdy se vlastně na zádech samičky drží žabák a spolu s ní putuje ze zimoviště do vody. Silnější samci čekají až u vodní nádrže a snaží se své soky shodit a zaujmout jejich místo. Samice bývají větší než samci. Dobře slyšitelný, jasně znějící hlas ropuších samečků, patří k jaru stejně jako zpěv ptáků. Vajíčka ropuch jsou vždy uspořádána v dlouhých řetízcích, na rozdíl od kulovitých snůšek skokanů, pulci jsou nápadně černí. Po přeměně mladé žabky opouští vodní nádrže a stěhují se do okolí. V minulosti byla ropucha obecná z neznalosti a kvůli řadě pověr ubíjena. Stejná problémy měl i slepýš křehký, bezbranný, ale užitečný ještěr, ten byl zase pronásledován pro svou podobnost s hady.

Mnoho generací žab táhne na jaře do vody naklást vajíčka a pak se zase za potravou vrací na souš. Mnohdy jim zkříží cestu silnice a pak často zahynou pod koly aut. Na jaře se v novinách i v dalších sdělovacích prostředcích objevují zprávy o tom, jak lidé žábám pomáhají překonat nebezpečné putování. Podél silnic jsou stavěny přenosné bariéry, které obojživelníkům zabraňují dostat se na silnici. Je samozřejmě nezbytné se pravidelně starat o vybírání žab z kbelíků, do kterých se u bariér dostanou. Nesmí v nich být déle než jeden den, mohly by se podchladiť, přehřát, za deště i utopit. Spolu s žabami se dostanou do kbelíků poměrně malí čolci, těm zase hrozí umačkání. Tah žab někdy trvá i tři týdny a kbelíky je nutno vybírat nejméně jednou, ale lépe dvakrát denně. Lepším řešením jsou bariéry trvalé, pomocí nich jsou žáby přiváděny do

speciálních podchodů, které navíc mohou použít v obou směrech, tedy i pro návrat zpět. Budují je na základě doporučení odborníků zvláštní stavební firmy ve spolupráci s obcemi a investory již jako součást nových komunikací.

Přírodovědným kroužkům, rodinám s dětmi i všem sportovcům, kteří mají rádi pohyb v přírodě, nabízí MPČR možnost zúčastnit se **11. března 2012** tradičního **Žabího běhu**. Je to běh na předem odhadnutý čas, takže vítězí ten, který se ve skutečném dosaženém čase nejvíce přiblíží času předem odhadnutému. Tedy třeba i ten nejpomalejší. Stejně, jako si musí žáby při jarním tahu ze zimoviště do vodní nádrže dobu správně načasovat, měl by také člověk umět správně odhadnout čas potřebný k přesunu v přírodě. Kromě běhu se v tento den otevře v muzeu nová výstava **Skrytá krása** a budou připravena další překvapení. Vždyť přece 12. března je svátek Řehoře, kdy čápi letí přes moře a žába hubu otevře...

Muzeum přírody Český ráj vyhláší také výtvarnou soutěž **„Namaluj Obojživelníka nebo Plaza roku 2012“**. Soutěžní práce bude porota hodnotit od kategorie dětí mateřských škol, přes žáky základních škol a studenty středních škol až po kategorii dospělých. Soutěžní práce je třeba zaslat na adresu muzea do 15. května 2012, dotazy k soutěži rádi zodpovíme telefonicky nebo e-mailem. Slavnostní vyhlášení výsledků výtvarné soutěže se bude konat při Zahradní slavnosti 9. června 2012 v Prachově. Důležité je nejen vytvořit krásnou a nápaditou soutěžní práci, ale také si doma v rodině nebo ve třídě ve škole o tématu povídat a seznamovat se s obojživelníky a plazy.

Muzeum přírody Český ráj
mpcr@seznam.cz, tel. 732 858 380

NOVÉ PUBLIKACE

PAVEL NOVÁČEK - UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Univerzita Palackého v Olomouci, 2011,
2. vydání, 432 stran A4, 650 Kč

Již před více než čtyřiceti lety jsme dokázali vyslat člověka na Měsíc, ale zabránit tomu, aby lidé umírali hladem, neumíme dodnes. Životní prostředí je v mnoha regionech poškozeno, či přímo devastováno. Vlivem činnosti člověka na planetě nenávratně mizí živočišné a rostlinné druhy. Počet obyvatel ještě pořád roste a zvyšuje se tak antropogenní tlak na ekosystémy a na čerpání přírodních zdrojů. Ale rozhodující pro vývoj v první polovině 21. století budou pravděpodobně tři relativně nové a velmi komplikované faktory – klimatické změny, ropný zlom a terorismus. Lidstvo proto potřebuje vizi, jak dál – slovy Viktora Frankla potřebuje hledat „vůli ke smyslu“. To znamená nalézat ve svém životě a v každé jednotlivé životní situaci smysl a oddat se mu, naplnit jej.

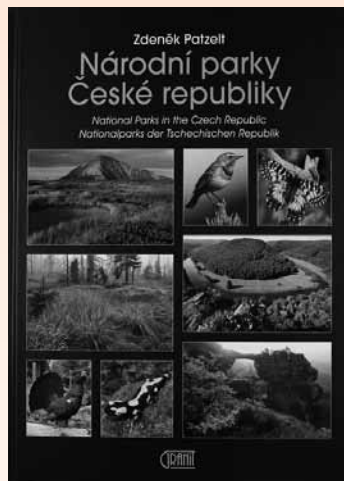
Publikace je pokusem o syntézu dlouhodobě udržitelného rozvoje, tedy o formulování a prosazování způsobu života, který by umožnil uspokojovat v rozumné míře potřeby všech lidí na světě (a to včetně budoucích generací), ale zároveň by byl šetrný k životnímu prostředí a nepřekračoval by únosnou kapacitu využívání ekosystémů. Kniha se zabývá jevy zřejmými a celkem snadno prokazatelnými (např. analýzou řady globálních, nejen environmentálních

problémů), ale také jevy těžko prokazatelnými, často na hranici reality a fantazie, či dokonce na pomezí reality a fikce, které však jsou pro vývoj lidské společnosti neméně důležité. Autor je přesvědčen, že to vše má při hledání smyslu a vyústění lidského příběhu na této planetě své nezastupitelné místo.

Publikaci je možno zakoupit či objednat v Prodejně odborné literatury Univerzity Palackého v Olomouci, tel.: 585 631 783, fax: 585 631 786, prodejna.vup@upol.cz, e-shop.upol.cz

ZDENĚK PATZELT - NÁRODNÍ PARKY ČESKÉ REPUBLIKY

Granit, s.r.o. Praha, 2011, 317 stran, kniha vznikla za podpory Státního fondu životního prostředí České republiky

Publikace dokumentuje přírodu národních parků, míst, která nejsou tolik zasažena lidským nutkáním měnit svět k obrazu svému. Zachycuje křehkou krásu přírody, kterou musí být zachována – nejen pro krásu samotnou, ale i z čistého pudu sebezáchovy. Ani tisíce a tisíce stran by nestačily na úplný popis přírody národních parků České republiky. Vždyť krajiny národních parků se každým ránem probouzejí do jiné podoby, a ani tisíce snímků by nezachytily všechny jejich tváře. Proto tato kniha může čtenáře seznámit jen s malou částí toho nejkrásnějšího a nejzajímavějšího, to ostatní je na něm samém... Poznejte a chraňte si své národní parky!

JAN ŠTURSA - ENCYCLOPEDIA CORCONTICA

88 stran, formát A5,
Správa KRNP Vrchlabí

Ucelený encyklopedický soubor informací o přírodě, historii a kultuře Krkonoš vyšel poprvé v roce 2004. Nyní tato reedice přináší i mnoho nových poznatků, které autor za uplynulé období zaznamenal. O obsahu nejlépe vypovídají názvy kapitol – Krajina Krkonoš, Příroda Krkonoš, Člověk a Krkonoše a Krkonoše jako kulturní dědictví.

První část nazvaná **Krajina Krkonoš** obsahuje výběr nejzajímavějších údajů o vývoji pohoří, jeho tvarech, o vodě, půdě a klimatu. Druhá část **Příroda Krkonoš** přibližuje živou přírodu Krkonoš a její utváření především do doby před příchodem člověka. Třetí část **Člověk a Krkonoše** popisuje historii působení člověka a jeho vliv na horskou krajinu a přírodu. Poslední část **Krkonoše jako kulturní dědictví** charakterizuje kulturní entitu, tak jak vznikala v průběhu vývoje společnosti, pod vlivem svérázného horského prostředí Krkonoš.

Rozčlenění do těchto čtyř částí společně se závěrečným rejstříkem (obsahujícím téměř 1800 položek) umožňuje snadnou orientaci a rychlé vyhledání požadovaného typu informací. Textová část a obrazová část je vyvážena v poměru 5:4, obrazovou část reprezentuje 315 obrázků a ilustrací (z toho přes 260 barevných).

Encyklopedii je možno zakoupit za cenu mírně přes 100 Kč (přesná cena není v době uzávěrky stanovena) ve

všech zařízeních Správy KRNP, na dalších místech v regionu Krkonoš a na e-shopu Správy KRNP od jara 2012.

VZDĚLÁVACÍ POSTERY SPRÁVY KRNP

Správa KRNP vydala sadu osmi vzdělávacích posterů v celkovém nákladu 625 sad, což představuje 5 000 kusů posterů celkem. Jejich témata jsou:

- Neživá příroda Krkonoš (fyzikální mapa Evropy, geografická poloha Krkonoš, klima a důsledky)
- Tvary Krkonoš (mapa, geologická stavba a z toho vyplývající geomorfologické tvary Krkonoš, stopy po ledovcích, nerostné bohatství)
- Vegetační stupně a lesy Krkonoš (schéma vegetačních stupňů a jejich charakteristika)
- Flóra Krkonoš (endemity – jeřáb sudecký, jestřábníky, glaciální relikty - rašelínky, louky, typické a zajímavé rostliny – hořec tolitovitý, kýchavice bílá, bledule jarní, borovice kleč, původní a nepůvodní druhy, invazivní rostliny – šťovík alpský)
- Fauna Krkonoš (jelen a myslivost, endemity – vřetenovka krkonošská, glaciální relikty, typičtí a zajímaví živočichové, tetřívka a další)
- Historie Krkonoš (první kolonizátoři, těžba nerostného bohatství, budní hospodářství, turistika a lyžování, poválečná turistika, Krkonoš)
- Zajímavá místa východních Krkonoš (mapa českých i polských Krkonoš, živá a neživá příroda, muzea a informační střediska)
- Zajímavá místa západních Krkonoš (mapa českých i polských Krkonoš, živá a neživá příroda, muzea a informační střediska).

Na každém posteru formátu A1 je zhruba patnáct menších obrázků, které maloval Jan Dungel, autor kreseb atlasů zvířat České republiky. Obrázky jsou doprovázeny krátkými texty – na jedné straně v češtině a na druhé v polštině. Postery jsou vytištěny na oboustranně laminovaném tuhém papíře a opatřeny závěsnými lištami. Cílem tohoto přeshraničního projektu je přiblížit návštěvníkům i obyvatel přírodní hodnoty obou stran Krkonoš. Proto jsou sady určeny k rozdávaní zdarma do základních škol, úřadů a vybraných chalup v Krkonoších. Aby to však nebylo tak jednoduché, sadu dostane škola pouze na programu Správy KRNP, který navštíví (programy pro školy jsou bezplatné). Tímto způsobem bude možné oslovit až neuvěřitelných 1,5 milionů lidí. Polským partnerem v tomto projektu je Karkonoski Park Narodowy, který svoje aktivity rovněž směřoval do propagace ochrany přírody Krkonoš. Projekt Krkonoše – náš národní park byl spolufinancován z prostředků ERDF prostřednictvím Euroregionu Glacensis.

Další informace: Michal Skalka, Správa KRNP, tel. 737 331 912, mskalka@krap.cz

E-SHOP SPRÁVY KRNP

Ke stovkám e-shopů, které v posledním desetiletí zaplavily Českou republiku, koncem minulého roku přidala ten svůj i Správa Krkonošského parku. Zájemce v něm najde množství originálních produktů Správy KRNP (např. bloky, cykloláhev, zimní čepici s hořcem, pexesa, omalovánky, publikace o Krkonoších) i mnoho dalších věcí, které mají co do činění s Krkonošemi či přírodou (knihy, mapy, suvenýry, průvodce). Neváhejte a navštivte internetový krámk [http://eshop.krap.cz/!](http://eshop.krap.cz/)

Daniel Bílek
dbilek@krap.cz

POMŮCKA „VYUŽÍVÁNÍ KRAJINY ČLOVĚKEM, ANEB ČASOVÁ OSA“

Pomůcka určená žákům 2. stupně ZŠ a SŠ přiblíží vývoj využívání české krajiny člověkem od dob prvního osídlení až po dnešní dobu, ukáže příklady vlivu člověka na krajinu a odhalí kořeny mnoha současných problémů životního prostředí. Je využitelná pro více předmětů – dějepis, přírodopis, zeměpis a občanskou výchovu.

V deskách o velikosti A4 se nachází sada laminovaných obrázků (dokumentujících různé způsoby využívání krajiny), které mají žáci za úkol umístit na časovou osu tam, kde podle jejich názoru tato činnost začala. K tomuto účelu je zde přiložena šňůra o délce 10 m, kolíčky (z FSC dřeva!) a cedulky s letopočty.

Přiložen je také metodický popis aktivity s doporučenými otázkami a odborný informační text pro učitele. Autorkami pomůcky jsou JUDr. Hana Kulichová a Ing. Eliška Knižková ze střediska SEVER, spoluautorem a editorem odborného textu je RNDr. Petr Rybář.

Pomůcka bude vydána v rámci projektu *SEVER školám, školy sobě – vzdělávání pro udržitelný život na školách* a distribuována bude pravděpodobně prostřednictvím instruktážních seminářů na jaře 2012. Informace: hana.kulichova@ekologickavychova.cz

SEVER CHYSTÁ PRO ŠKOLY NABÍDKU K NAPLŇOVÁNÍ ŠABLON

Středisko SEVER připravuje pro nabídku vzdělávání a další pomoci pro žáky a pedagogy, kterou bude možno využít v rámci projektů podaných **do šablono programu „EU peníze školám“** financovaného z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Bližší informace viz www.sever.ekologickavychova.cz, nebo prostřednictvím e-mailu sever-cz@ekologickavychova.cz.

V rámci krajské koordinace EVVO středisko SEVER již po šesté uspořádá vydání společného propagačního kalendáře akcí, které pro veřejnost připravují organizace zabývající se environmentální výchovou a ochranou životního prostředí v Královéhradeckém kraji.

Kalendář je plánován pro období září 2012 – srpen 2013.

Obdrží jej zejména školy a obce v Královéhradeckém kraji a samozřejmě určitý počet kusů také každá organizace, která do něj přispěje.

SEVER vyzývá zájemce o propagaci organizací a jejich činnosti, aby nejpozději **do 15. dubna 2012** kontaktovali Karin Kvasničkovou: karin.kvasnickova@ekologickavychova.cz.

PODORLICKÝ SKANZEN KRŇOVICE

21. dubna 2012

DEN ZEMĚ

Oslava tradičního svátku Dne Země. Účastníky čeká prezentace Ekocentra Orlice a další program pro dospělé a rodiny s dětmi.

1. května 2012

JARMARK

Každoroční jarmark zahajuje novou sezonu v Podorlickém skanzenu v Krňovicích. Ke shlédnutí i zakoupení budou výrobky tradičních řemesel. Akce je pořádána ve spolupráci s Asociací lidových řemeslníků a výrobců.

16. června 2012

SETKÁNÍ S PŘÍRODOU

Výlet za poznáním nejen skanzenu, ale i přírody v jeho blízkém okolí.

7. července 2012

SETKÁNÍ S VETERÁNY

Tradiční setkání majitelů veteránů v Podorlickém skanzenu – veřejnosti přístupná akce. Příležitost shlédnout výstavu historických motocyklů, automobilů a dalších strojů.

11.–12. srpna 2012

HOSPODAŘENÍ NA VSI

Program připravený v období žní mimo jiné připomene již zapomenutý způsob hospodaření na vsi. Historické stroje a nářadí při práci (žentour, mlátičky aj.)

Začátky programů od 10.00 hod., během akcí jsou prohlídky bez výkladu. V areálu je k dispozici občerstvení, parkování je zdarma přímo u skanzenu.
Změna programu vyhrazena – viz

www.krnovice.cz

SPRÁVA KRNPAP

AKCE PRO VEŘEJNOST

25. února 2012, sobota, 9:00–11:00

ZIMNÍ KROUŽKOVÁNÍ U KRMÍTKA

Odchyt a kroužkování ptactva s besedou o zimním přikrmování.

Místo konání, sráz: Vrchlabí, Správa KRNPAP

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krnap.cz

3. března 2012, sobota, 9:00–11:00

SKOREC VODNÍ, ZPÍVAJÍCÍ POTÁPĚČ

Výprava za skorcem vodním, jeho pozorování a zajímavosti z jeho života. Program z cyklu Nás učí příroda.

Místo konání, sráz: Vrchlabí, Správa KRNPAP

Účastnický poplatek: 100 Kč/dosp., 50 Kč/dítě

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krnap.cz

7. a 21. února, 6. a 20. března 2012

MUZEJNÍ ÚTERKY POD KOČKOU

Posezení se zajímavým hostem

Místo konání: Vrchlabí, historický dům Pod kočkou, vždy od 17:00

Datum konání: 7. února (fotograf a cestovatel Josef Kalenský), 21. února (historik Ondřej Vašata), 6. března (odborník na radioaktivní prameny Viktor Goliáš), 20. března (krkonošský přírodovědec Jan Vaněk)

Kontaktní osoba Olga Hájková, 499 456 710, ohajkova@krnap.cz

18. února a 17. března 2012, 9:00–11:00

JELĚN LESNÍ, SEZNAMTE SE

Pozorování jelenů v přezimovací obůrce s doprovodným programem. Program z cyklu Nás učí příroda.

Místo konání, sráz: přezimovací obora Lysečiny, sráz v Horním Maršově

Účastnický poplatek: 100 Kč/os., 50 Kč/dítě

Kontaktní osoba: Michal Skalka, 499 456 321,

mskalka@krnap.cz.

16. března 2012, pátek, 9:00–12:00

NAPŘÍČ VRCHLABÍM

Dobrodružná historicko-přírodovědná hra

Místo konání, sráz: Vrchlabí, Správa KRNPAP

Cílová skupina: tříčlenné týmy dětí od 9 do 15 let nebo týmy rodičů s dětmi

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krnap.cz

7. dubna 2012, sobota, 9:00–13:00

ŽABÍ NÁMLUVY

Stavba žabích zábran u trdliště s doprovodným programem (exkurze na botanickou lokalitu s šafránem bělokvětým a do Muzea Vápenka v Alberčicích). Program z cyklu Nás učí příroda.

Místo konání, sráz: Lysečiny, sráz v Horním Maršově

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krnap.cz

6.–8. dubna 2012

CHRÁNIT HORY RUKAMA

Dobrovolnická pomoc krkonošské přírodě s ubytováním a vedenou exkurzí.

Místo konání, sráz: viz www.krnep.cz.

Účastnický poplatek: viz www.krnep.cz

Kontaktní osoba: Michal Skalka, 499 456 321, mskalka@krnep.cz

21. dubna 2012, sobota

KLÍČE K PARKU

Uklizení odpadků po zimě, hrabání stařiny, výsadba chybějící zeleně, čištění budek a jiné aktivity pro zkrášlení vrchlabského zámeckého parku.

Místo konání: Vrchlabí, rybník u letiště

Kontaktní osoba: Klára Máslová, 499 456 322, kmaslova@krnep.cz

**28. dubna a 5. května 2012,
začátky vycházek v 7:30, 9:00 a 10:30**

VÍTÁNÍ PTAČÍHO ZPĚVU

Poslech, sledování, odchyty a kroužkování ptactva, soutěže pro děti

Místo konání: Vrchlabí, rybník u letiště, zámecký park

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krnep.cz

5. května 2012, sobota

TOULKY KRKONOŠSKOU MINULOSTÍ

Krkonoše jsou plné pomníčků připomínajících oběti hor. Vydejte se s námi za jejich poznáním!

Místo konání, sráz: viz www.krnep.cz

Kontaktní osoba: Olga Hájková, 499 456 710, ohajkova@krnep.cz

12. května a 14. července 2012

JAK NEJÍT Z BULTU DO ŠLENKU

Trochu mokrá vedená exkurze za tajemstvím krkonošských rašelinišť. Program z cyklu Nás učí příroda.

Místo konání, sráz: Pančavské rašeliniště, viz www.krnep.cz

Účastnický poplatek: 100 Kč/os., 50 Kč/dítě

Kontaktní osoba: Jakub Kašpar, 499 456 314, jkaspar@krnep.cz

11.–13. května 2012

PŘÍRODOVĚDNÁ EXKURZE DO CHKO ČESKÝ LES

Exkurze do zapomenutého kraje s ostatními dráty.

Místo konání, sráz: CHKO Český les, odjezd z Vrchlabí s dalšími zastávkami

Účastnický poplatek: cca 1300 Kč, bude upřesněno

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krnep.cz

**19. května 2012, začátky
doprovodů v 9:00 nebo v 10:00**

ZA POKLADY VÝCHODNÍCH KRKONOŠ

Exkurzní trasa v rámci oslav Evropského dne CHÚ s doprovodem, atraktivními zastávkami a poklady v Obřím a Modrém dole.

Místo konání, sráz: KRNP, sráz u Informačního střediska Obří důl

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krnep.cz

26. května 2012, sobota

MRAVENČENÍ

Zajímavosti z mravenčího světa a exkurze za koloniemi mravenců v přírodě. Program z cyklu Nás učí příroda.

Místo konání, sráz: Čertův mlýn, sráz Správa KRNP

Účastnický poplatek: 100 Kč/dosp., 50 Kč/dítě

Kontaktní osoba: Klára Máslová, 499 456 322, kmaslova@krnep.cz

2. června 2012, sobota, 9:00–13:00

POSTOPÁCH KRKONOŠSKÝCH LEDOVŮ

Vedená geomorfologická exkurze se zaměřením na činnost ledovců v době ledové. Program z cyklu Nás učí příroda.

Místo konání, sráz: Obří důl, Pec pod Sněžkou

Účastnický poplatek: 100 Kč/dosp., 50 Kč/dítě

Kontaktní osoba: Michal Skalka, 499 456 321, mskalka@krnep.cz

16. června 2012, sobota, 9:00–13:00

VSTÁVEJ, VSTÁVEJ VSTAVAČI

Botanická exkurze za orchiděmi podhůří Krkonoš. Program z cyklu Nás učí příroda.

Místo konání, sráz: PP Slunečná stráň

Účastnický poplatek: 100 Kč/dosp., 50 Kč/dítě

Kontaktní osob: Klára Máslová, 499 456 322, kmaslova@krnep.cz

23. června 2012

TOULKY KRKONOŠSKOU MINULOSTÍ

Vedená exkurze o tom jak čist v krajině výjimečně dobře dochované pozůstatky budního hospodaření v Krkonoších.

Místo konání, sráz: viz www.krnep.cz

Kontaktní osoba: Olga Hájková, 499 456 710, ohajkova@krnep.cz

30. června 2012, sobota, 9:00–13:00

JAK KŮROVEC KŮRU KOUŠE

Lesnická exkurze se zaměřením na lýkožrouta smrkového. Kde se tu vzal, kdo za to může? Co s ním? Program z cyklu Nás učí příroda.

Místo konání, sráz: Liščí hora, sráz v Dolním Dvoře

Účastnický poplatek: 100 Kč/dosp., 50 Kč/dítě

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krnep.cz

7. a 21. července 2012, 4. a 11. srpna 2012

FOTOEXKURZE DO KRKONOŠ

Pohodový výlet na místa v Krkonoších, která jsou málo známá, ale hodně zajímavá. Pro začínající i pokročilé fotografy.

Místo konání, sráz: viz www.krnep.cz

Účastnický poplatek: 100 Kč/dosp., 50 Kč/dítě

Kontaktní osoba: Radek Drahný, 499 456 310, dbilek@krnep.cz

25. srpna a 8. září 2012, 9:00–13:00

PROČ JE HOŘEC HOŘKÝ

Vedená exkurze za hořcem tolitovitým. Na co používali hořec staří horalé? Program z cyklu Nás učí příroda.

Místo konání, sráz: viz www.krnep.cz

Účastnický poplatek: 100 Kč/dosp., 50 Kč/dítě

Kontaktní osoba: Michal Skalka, 499 456 321, mskalka@krnep.cz

1. září 2012, sobota, 20:00–22:00

EVROPSKÁ NOC PRO NETOPÝRY

Seznámení se světem netopýrů formou odchyty, živých ukázek a krátkého filmu.

Místo konání, sraz: Vrchlabí, vrchlabský zámek

Kontaktní osoba: Klára Máslová, 499 456 322, kmaslova@krap.cz

↓ AKCE PRO ŠKOLY

**1., 8., 22., a 29. února 2012,
7., 21. a 28. března, 9:00–11:00**

JELEN LESNÍ, SEZNAMTE SE

Pozorování jelenů v přezimovací obůrce s doprovodným programem. Program z cyklu Nás učí příroda.

Místo konání, sraz: přezimovací obora Lyseciny, sraz v Horním Maršově

Termíny konání budou upřesněny na webu www.krap.cz

Vstupné: 1 kg suchého tvrdého chleba/účastníka

Kontaktní osoba: Michal Skalka, 499 456 321,

mskalka@krap.cz

únor–březen, 9:00–11:00

SKOREC VODNÍ, ZPÍVAJÍCÍ POTÁPĚČ

Výprava za skorcem vodním, jeho pozorování a zajímavosti z jeho života. Program z cyklu Nás učí příroda.

Místo konání, sraz: Vrchlabí, Správa KRNAP

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

leden–únor 2012, 7:30–13:00

MYSLIVOST V KRNAPU

Projektové vyučování spojené s návštěvou jelení obory.

Místo konání, sraz: Vrchlabí, autobusové nádraží

Cílová skupina: ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

3.–6. dubna 2012

BRIGÁDY NA POMOC KRKONOŠSKÉ KVĚTENĚ

Hrabání luk se vzácnou krkonošskou květenou.

Místo konání: KRNAP, dle dohody

Termín závisí na nástupu vegetace, dle dohody

Cílová skupina: ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

19.–20. dubna 2012, 9:00–13:00

DEN ZEMĚ

Naučné i zábavné aktivity na téma Netradiční zájmová činnost se studenty ČLA Trutnov.

Místo konání: Vrchlabí, zámecký park

Cílová skupina: ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

květen 2011

PTÁCI KOLEM NÁS

Projektové vyučování spojené s ornitologickými odchty a pozorováním.

Místo konání: Vrchlabí

Cílová skupina: ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

5. června 2012

UKLIĎME KRKONOŠE

Předsezónní sběr odpadků na frekventovaných turistických cestách v národním parku.

Místo konání: KRNAP

Cílová skupina: ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba: Klára Máslová, 499 456 322,

kmaslova@krap.cz

červen 2012

MRAVENČENÍ

Projektové vyučování spojené s výpravou za krkonošskými mraveništi.

Místo konání: bude upřesněno na webu Správy Krap

Cílová skupina: ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba: Klára Máslová, 499 456 322,

kmaslova@krap.cz

červen 2012, 9:00–12:00

JAK KŮROVEC KŮRU KOUŠE

Lesnické exkurze se zaměřením na lýkožrouta smrkového. Program z cyklu Nás učí příroda.

Místo konání, sraz: Liščí hora, sraz v Dolním Dvoře

Cílová skupina: ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

11.–17. července 2012

LETNÍ BRIGÁDA NA KSEV RÝCHORSKÁ BOUDA

Je zaměřena na sekání místních luk a doprovodný program na poznávání krkonošské přírody.

Cílová skupina: SŠ, VŠ

Kontaktní osoba: Klára Máslová, 499 456 322,

kmaslova@krap.cz

11.–20. července 2012

LETNÍ TÁBORY NA KSEV RÝCHORSKÁ BOUDA

Zaměřeny na poznávání krkonošské přírody.

Cílová skupina: děti od 8–15 let

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322, dbilek@krap.cz

Aktuální nabídku dalších akcí (*přednášky, doprovody školních výletů, projektová vyučování*)
Správy Krap – oddělení environmentálního vzdělávání a výchovy najdete na

<http://www.krap.cz/akce-environmentalni-vychovy/>.

MUZEUM VÝCHODNÍCH ČECH V HRADCI KRÁLOVÉ

24. února – 29. července 2012

LABE

Výstava kombinující archeologický a přírodovědecký pohled na řeku Labe. Archeologická část provede návštěvníka proudem času od dob, kdy se na březích Labe objevili první lidé až na práh novověku. Prohlídka bude současně kopírovat reálnou cestu podél Labe archeologicky neobyčejně bohatým územím mezi Lochenicemi a Hradcem Králové.

V části výstavy věnované přírodě se návštěvníci seznámí se základními typy prostředí a s významnými druhy organismů, se životem pod hladinou, na hladině i v okolí řeky Labe.

K výstavě budou připraveny pracovní listy pro školy (ZŠ i SŠ), je možné objednat komentovanou prohlídku.

18. dubna 2012, středa, od 9:00 do 16:00

DEN ZEMĚ V MUZEU

U příležitosti Dne Země bude v muzeu připraven pro předem objednané školní třídy program zahrnující komentovanou prohlídku výstavy o Labi a krátkou exkurzi, při níž se účastníci prakticky seznámí se životem v řece. Dozvědí se o rostlinách rostoucích na břehu a sami si odchytí bezobratlé živočichy, které se pokusí určit nebo alespoň zařadit do skupin. Vše pod vedením odborných pracovníků přírodovědeckého oddělení muzea.

Informace o vstupném a dalších akcích v muzeu:

<http://www.muzeumhk.cz/>

Muzeum je otevřeno denně kromě pondělí od 9:00 do 17:00

CENTRUM ROZVOJE ČESKÁ SKALICE

28. dubna 2012, sobota

DEN ZEMĚ V BABIČINĚ ÚDOLÍ ANEB RATIBOŘICKÉ OVČÁČKÉ SLAVNOSTI

Tradiční osvětová akce pro veřejnost, jejíž součástí bude řada tematických aktivit (ukázka práce ovčáčekého psa, stříhání a pastvy ovcí, seznámení s významem pastvy v chráněných územích, hry, kvízy aj.)

Podrobnější informace naleznete na webových stránkách Centra rozvoje Česká Skalice:

www.centrumrozvoje.eu

Akce je realizovaná ve spolupráci s Královéhradeckým sdružením chovatelů ovcí a koz a Správou NKP státního zámku Ratibořice.

ZO ČSOP JARO JAROMĚŘ

únor – březen 2012

KŘÍČKOBANÍ – SLOVENSKÁ REPUBLIKA

Likvidace náletových dřevin někde v Bielych Karpatech nebo v Pováží na Slovensku. Místo a datum konání akce záleží na počasí (nesmí být příliš velká zima a hodně sněhu). Předpokládána je zhruba třídní akce (víkend + pátek, nebo pondělí). Doprava účastníků tam i zpět (na trase Jaroměř – Slovensko) zdarma, ubytování zajištěno na správě či terénní stanici CHKO Biele Karpaty. Zájemci necht' se ozvou na e-mail: coracias@seznam.cz či tel. 603 847 189.

20. února – 15. března 2012

ZÁCHRANA ZAKLETÝCH PRINCEZEN VELKÉHO JAROMĚŘSKA

Zajišťování rizikových úseků silnic, kde dochází k masakrování migrujících žab automobilovou dopravou. Termín je orientační a zcela závisí na aktuálním průběhu počasí. Zájemci necht' **předem kontaktují pořadatele** (603 847 189) – cca 5 dní předem obdrží upozornění na termín zahájení akce.

1. dubna – 1. listopadu 2012

JARNÍ A LETNÍ TÁBOR V PŘÍRODĚ PRO OVCE A KOZY

Jarní, letní a podzimní tábor určený pro chovatele a jejich domácí mazlíčky (ovce a kozy), během kterého si odpočinou od šedých zdí stájí, nezdravé stravy a úmorné nudy. Poznajjí spoustu nových přátel, se kterými budou trávit den sportováním na stráni a prožijí různá dobrodružství při výpravách do hlubokých houštin tajemných koutů rozlehlé, více jak pětihektarové ohrady. K večeru pak budou se svými kamarády ulehát do provoněných polštářů mateřídoušky, kde se oddají slastnému přežvykování úžasně aromatické, léčivé štavnaté píce a to vše s krásně romantickým výhledem do krajiny (např. na Sněžku či na Kuks). Ke konci pobytu v táboře budou mít krásně lesklou srst, osvalená těla, perfektní trávení a skvělou náladu.

Součástí tábora jsou i pracovní poznávací výlety účastníků po různých cenných lokalitách Velkého Jaroměřska (v předchozím roce to bylo do přírodní památky Na Plachtě v Hradci Králové, evropsky významné lokality Milovice – Mladá na

Nymbursku atp.). Tábor je vhodný pro samostatné děti (kūz-
lata od 2 mēsiců, jehňata od 3 mēsiců) i dospělé, možné jsou
i celodennē pobyty a pokud vās již vaši mazlíčci omrzeli, je
možné je u nás po dohodē ubytovat i na několik let. Po celou
dobu pobytu zajištěna plná penze i dohled veterinárního lé-
kaře a hygienika. Délka pobytu je možná jak na pár dní, tak
po celou dobu konání tábora (tj. cca do 1.11.2012). **POZOR -
vzhledem k neustálé termíny již nyní beznadějnē obsazené!**
Tábor je vhodný i pro začínající pasáky a jejich honácké psy.
A to nejlepší nakonec – tento skvělý tábor pro dobytčata je
zcela zdarma!!!

duben 2012

DEN ZEMĚ V HRADCI KRÁLOVÉ NA PLACHTĚ

Tradiční akce ve spolupráci s tradičními organizacemi (AOPK
HK, Muzeum VČ HK, SEVER HK) Likvidace náletových dřevin,
vytváření raných sukcesních stádií, úklid odpadků a pozná-
vání přírody. Bližší informace a termín akce bude zveřejněn
na www.jarojaromer.cz

5.– 6. května 2012

**VZDĚLÁVACÍ EXKURZE NA PŘÍRODOVĚDNĚ ZAJÍMAVÉ
LOKALITY VELKÉHO JAROMĚŘSKA**

Cestovní exkurze zaměřená na průzkum známých i nezná-
mých lokalit vzácnějších druhů rostlin (orchideje, ostřice,
všivce aj.) v oblasti Velkého Jaroměřska (Českolipsko, Svitav-
sko). Začátek akce v 8:00, místo srazu bude upřesněno jen
řádně předem přihlášeným zájemcům (e-mailem). Cena od
50 do 200 Kč (příspěvek na pohonné hmoty v závislosti na
spotřebě automobilu a počtu účastníků).

červen 2012

NOČNÍ PŘÍRODA

Akce ve spolupráci s Českou společností ornitologickou
a A Rocha. Botanicko-herpetologicko-ornitologicko-ento-
mologické večerní a noční exkurze na přírodovědně zají-
mavé lokality v okolí Josefova (teplomilné stráně, mokřadní
louky a jezírka v Ornitologickém parku Josefovské louky
atd.). Odchyt a kroužkování ptactva, poznávání rostlin,
obojživelníků, hmyzu včetně jeho lákání na světelný zdroj.
Ukázka některých pacientů záchrané stanice Jaroměř,
předvedení průzkumu netopýrů za pomoci ultrazvukového
detektoru. Bližší informace a termín akce bude zveřejněn na
www.jarojaromer.cz

28. července–5. srpna 2012

TÁBOR „OLEŠENKA 2012“

Tradiční pracovní-vzdělávací tábor zaměřený na péči o lou-
ky (ruční sečení jen za pomoci kosy a brousku jako za starých
časů, pouze další dvě podobné akce v celé ČR!) se vzácnou
květenou v údolí říčky Olešanky v podhůří Orlických hor.
Dále poznávání a kroužkování ptáků, určování rostlin, vá-
žek, plazů, obojživelníků, hry, večery u ohně s kytarou, nebo
přednáškami o přírodě, plně funkční ukázka využití alter-
nativních zdrojů energie (např. solární mrazák). Práce a po-
znávání půl na půl, ubytování ve vlastních stanech. Místo
konání: okolí obce Rzy u Olešnice v Orl. horách.

24.– 31. srpna 2012

PRACOVNĚ VZDĚLÁVACÍ TÁBOR SLOVENSKO

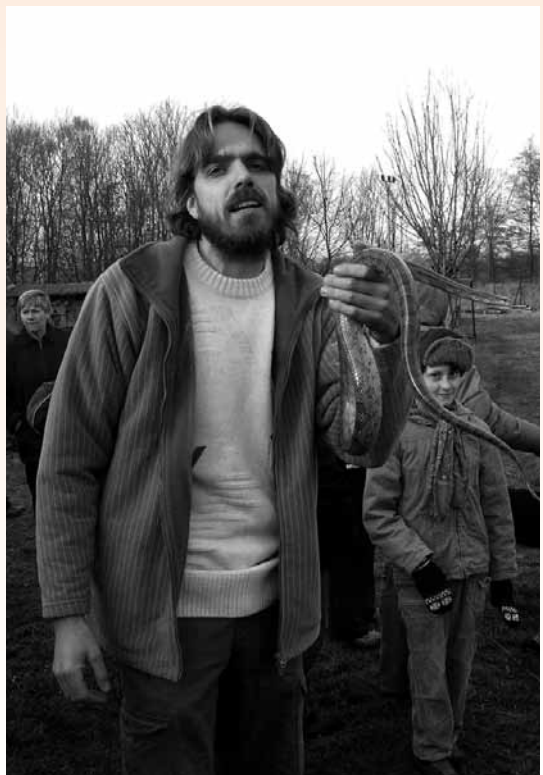
Ochránářský tábor na Slovensku, ke kterému se účastníci již
tradičně připojí. Doprava na trase Jaroměř – Slovensko tam
i zpět zdarma. Délka pobytu bude upravena až na základě
časových možností přihlášených jednotlivců. Pokud bude
vypraveno více vozidel, bude pravděpodobně možné částečně
si vybrat z více možných termínů návratu.
Ubytování v vlastních spacácích ve velkém vojenském sta-
nu, nebo ve vlastních stanech, jídlo a nářadí zajištěno (zdar-
ma), zoologicko-botanické exkurze do okolí. Vhodné zejmē-
na pro studenty – pracovní vzdělávací výlet na Slovensko je
nemusí stát ani korunu.

8.–9. září 2012

NEBESKÁ MODŘ HOŘKÝCH KRASAVCŮ

Cestovní exkurze zaměřená na mapování známých a vyhle-
dávání nových lokalit hořečků – brvitého, mnohotvarého
českého a nahořklého – v oblasti Velkého Jaroměřska (ze-
jmēna jihovýchodní a jižní část – Orlické hory, Litomyšlsko
a Svitavsko). Začátek akce v 8:00, místo srazu bude upřes-
něno jen řádně předem přihlášeným zájemcům (e-mailem).
Cena od 100 do 300 Kč (příspěvek na pohonné hmoty v zá-
vislosti na spotřebě automobilu a počtu účastníků).

Více informací o akcích na
www.jarojaromer.cz
nebo na emailu: coracias@seznam.cz

A ROCHA – KŘEŠŤANÉ V OCHRANĚ PŘÍRODY

13.–15. února 2012

KURZ ORNITOLOGIE

Kurz ornitologie pro děti a mládež. Pořádáno ve spolupráci s Českou společností ornitologickou.

5. května 2012

VÍTÁNÍ PTAČÍHO ZPĚVU JOSEFOVSKÉ LOUKY

Monitorovací vycházka do oblasti soukromé rezervace České společnosti ornitologické Josefovské louky.

1. června 2012

NOC SLAVÍKŮ

Noc slavíků v oblasti Josefovských luk ve spolupráci s Českou společností ornitologickou a Českým svazem ochránců přírody.

6.–10. června 2012

STUDIJNÍ VÝZKUMNÉ ORNITOLOGICKÉ DNY ORLICKÉ ZÁHOŘÍ

Výzkumné dny pro středoškolské studenty a mládež v ptačí oblasti Orlické Záhोří.

Pořádáno ve spolupráci s Českou společností ornitologickou.

13.–19. června 2012

STUDIJNÍ VÝZKUMNÉ ORNITOLOGICKÉ DNY BOLETICE

Studijní a výzkumné ornitologické dny v ptačí oblasti Boletice (oblast Arnoštova na Šumavě). Pořádáno ve spolupráci s Českou společností ornitologickou pro středoškolské/vysokoškolské studenty. Počet účastníků omezen z důvodů omezeného počtu povolenek vstupů od VÚ Boletice.

Bližší informace o akcích podá Pavel Světlík, psvetlik@arocha.cz

www.arocha.org

ZOO DVŮR KRÁLOVÉ

7. dubna 2012

BĚH SAFARI

7.–9. dubna 2012

VELIKONOČNÍ ZOO

19. dubna–31. května 2012

ZVÍŘE NENÍ VĚC

Slavnostní vyhlášení a výstava celostátní výtvarné soutěže

20. dubna 2012

DEN ZEMĚ – POCHOD PRO ŠKOLY

28. dubna–30. září 2012

AFRICKÉ SAFARI

2. května 2012

SEMINÁŘ OD PŘÍRODY K WELFARE – PLAZI A RYBY

1. června 2012

DEN DĚTÍ V ZOO

1. června – 1. září 2012

VEČERNÍ SAFARI

2.–10. června 2012

VÝSTAVA KAKTUSŮ

7. 8., 14. 8., 21. 8., 28. 8. a 4. 9., 11. 9., 18. 9. a 25. 9. 2012

POZOROVÁNÍ SLUNCE S HVĚZDÁRNOU ÚPICE

17. 8., 24. 8., 31. 8., 7. 9., 14. 9., 21. 9., 28. 9.

POZOROVÁNÍ NOČNÍ OBLOHY S HVĚZDÁRNOU ÚPICE

Bližší informace o pořádaných akcích na

www.zoodvurkralove.cz

MUZEUM PŘÍRODY ČESKÝ RÁJ

2. ledna – 4. února 2012

JSOU VŠICHNI, CO SE PLAZÍ, PLAZÍ?

Výstava fotografií v K-klubu v Jičíně s komentovanými prohlídkami pro školy.

1.–31. března 2012

JSOU VŠICHNI, CO SE PLAZÍ, PLAZÍ?

Výstava fotografií ve Vlastivědném muzeu v Železnici s komentovanými prohlídkami pro školy.

11. března 2012, neděle

NA SVATÉHO ŘEHOŘE...

Zahájení sezóny 2012, vyhlášení výtvarné soutěže Namaluj obojživelníka nebo plazu roku 2012. Otevření výstavy **Skrytá krása**. Výstava seznamuje s geologicky zajímavými lokalitami v okolí Prachova.

Žabí běh – 9. běh na předem odhadnutý čas, start v 11:00 hodin, závod je zařazený do poháru BEJK (Běhy jičínské kotliny)

Místo konání: Muzeum přírody Český ráj, Prachov

26. dubna 2012, čtvrtek, 10:00–16:00

NA SVATÉHO JIŘÍ VYLÉZAJÍ Z DĚR HADI A ŠTÍŘÍ

Hry a soutěže pro děti i dospělé na Prachově.

1. května 2012, úterý, 9:00–12:00

JAK SKÁČOU ŽÁBY

Pohybové aktivity spojené s poznáváním žab na hřišti v Železnici.

12. května 2012

JARNÍ ZPĚV PTÁKŮ

Exkurze vedená ornitologem RNDr. Zdeňkem Mrkáčkem. Začátek v 6:00 hodin na parkovišti u Muzea přírody Český ráj.

9. června 2012, sobota

ZAHRADNÍ SLAVNOST

Vyhlášení výsledků výtvarné soutěže Namaluj obojživelníka nebo plaza 2012 od 11:00 hodin, Šermíři v Prachovském sedle od 14:00 hodin.

1. července – 31. srpna 2012

LETNÍ FESTIVAL PŘÍRODY V RÁJI

Audiovizuální programy v Muzeu přírody Český ráj, exkurze za přírodními a kulturními zajímavostmi Českého ráje.

19. srpna 2012, neděle, 17:00

KUDY PROŠEL CÍSAŘPÁN

Exkurze za přírodními a kulturními pozoruhodnostmi Prachovských skal, odchod od Muzea přírody Český ráj.

Bližší informace o akcích na
www.mpcr.cz
 nebo mpcr@seznam.cz

STŘEDISKO EKOLOGICKÉ VÝCHOVY A ETIKY RÝCHORY – SEVER

↓ HRADEC KRÁLOVÉ

8. března 2012, čtvrtek, 16:00–18:00

EKOLOGIE A ŽIVOT JEŠTĚŘŮ S PŘÍRODOVĚDNÝM CENTREM PŘI ZŠ BEZRUČOVA

Návštěva Přírodovědného centra s besedou o chování, přírodním prostředí, ekologii, vlastnostech a dalších zajímavostech terarijních živočichů, ukázky a kontakt s vybranými jedinci.

Místo konání: Přírodovědné centrum při ZŠ Bezručova, Bezručova 1468, Hradec Králové, www.prirodovednecentrumhk.cz
 Cílová skupina: široká veřejnost

Vstupné jako příspěvek na krmení a provoz: dospělí 45 Kč, děti 35 Kč

Akce se koná v případě naplněné kapacity min. 5 osob, přihlášky telefonicky či e-mailem nejpozději **do 5. 3. 2012**.

Kontaktní osoba: SEVER, Tereza Hejtmánková, 495 580 319, tereza.hejtmankova@ekologickavychova.cz, pracoviště Hradec Králové, Kavčí pláček 121

22. března 2012, čtvrtek, 15:30–18:00

JARNÍ INSPIRACE – VELIKONOCE

První jarní dílna věnovaná jarním aranžmá z proutků a přírodního materiálu (věnečky, ozdoby na dveře apod.) a výrobu dárkových krabiček s jarními a velikonočními motivy.

Místo konání: SEVER, Kavčí pláček 121, Hradec Králové
 Cena/účastnický poplatek/vstupné: 200 Kč dospělí (od 15let), 250 Kč/rodič+1dítě, 280 Kč/rodič+2 a více dětí. Pro dospělé a mládež od 15 let a školní děti v doprovodu rodičů.

Cílová skupina: široká veřejnost
 Kontaktní osoba: SEVER, Lenka Hronešová, 495 580 319, 739 203 209, sever-hk@ekologickavychova.cz, www.sever.ekologickavychova.cz

S sebou: přezůvky, pracovní oblečení, vyfouknutá vejce, proutky, stuhy.

*Poznámka: počet míst omezen, s ohledem na přípravu odpovídající množství materiálu nutno se závazně přihlásit telefonicky nebo elektronicky **nejpozději do 19. 3.** Akce se koná v případě naplněné kapacity min. 5 osob.*

22. března 2012, ČTVRTEK, 9:00–13:00

CENNÁ PŘÍRODNÍ LOKALITA – PŘÍRODNÍ PARK ORLICE

Czech River Restoration Centre je organizace zabývající se obnovou toků a niv. Zajistí zdarma terénní pochůzku ke Spojené Orlici pro školy (zejména žáky 2. st. ZŠ a studenty SŠ) i širokou veřejnost. Komentované zastávky na naučné stezce po přírodním parku Orlice.

Místo konání: sraz na zastávce ČD Petrovice nad Orlicí, trasa Petrovice nad Orlicí – Štěnkov

Doprava: vlastní

Vstupné: zdarma

Cílová skupina: široká veřejnost

Akce se koná v případě naplněné kapacity min. 5 osob. Omezený počet účastníků, přihlášky telefonicky či e-mailem nejpozději **do 15. 3. 2012**.

Kontaktní osoba: SEVER, Tereza Hejtmánková, 495 580 319, tereza.hejtmankova@ekologickavychova.cz,

19. dubna 2012, čtvrtek, 9:00–13:00

DEN ZEMĚ 2012 V HRADCI KRÁLOVÉ PRO MŠ A 1. STUPEŇ ZŠ

Osłavy celosvětového svátku Dne Země s bohatým programem, upozorňujícím na ochranu životního prostředí a důležitost ochrany všech složek životního prostředí. Výroby z přírodních materiálů, soutěže, hry, naučná stezka.

Místo konání: Kavčí plácek a Žižkovy sady v Hradci Králové

Vstupné: zdarma

Přihlášky telefonicky či e-mailem nejpozději **do 16. 4. 2012**.

Kontaktní osoba: SEVER, Tereza Hejtmánková, 495 580 319, tereza.hejtmankova@ekologickavychova.cz

20. dubna 2012, pátek, 9:00–14:00

DEN ZEMĚ 2012 V HRADCI KRÁLOVÉ PRO 2. STUPEŇ ZŠ A SŠ

Osłavy celosvětového svátku Dne Země s bohatým programem upozorňujícím na ochranu životního prostředí a důležitost ochrany všech složek životního prostředí. Výroby z přírodních materiálů, soutěže, hry, naučná stezka.

Místo konání: Kavčí plácek v Hradci Králové

Vstupné: zdarma

Přihlášky telefonicky či e-mailem nejpozději **do 16. 4. 2012**.

Kontaktní osoba: SEVER, Tereza Hejtmánková, 495 580 319, tereza.hejtmankova@ekologickavychova.cz

4. května 2012, pátek, 16:00–18:00

EKOLOGIE A ŽIVOT ŽELV S PŘÍRODOVĚDNÝM CENTREM PŘI ZŠ BEZRUČOVA

Návštěva Přírodovědného centra a beseda o chování, přirozeném prostředí, ekologii, vlastnostech a dalších zajímavostech terarijních živočichů. Ukázky a kontakt s vybranými jedinci.

Místo konání: Přírodovědné centrum při ZŠ Bezručova, Bezručova 1468, Hradec Králové, www.prirodovednecentrumhk.cz

Cílová skupina: široká veřejnost

Vstupné (příspěvek na krmení a provoz): dospělí 45 Kč, děti 35 Kč

Akce se koná v případě naplněné kapacity min. 5 osob. Přihlášky telefonicky či e-mailem nejpozději **do 1. 5. 2012**.

Kontaktní osoba: SEVER, Tereza Hejtmánková, 495 580 319, tereza.hejtmankova@ekologickavychova.cz,

26. května 2012, sobota, 13:00–16:00

RÁJ NA ORLICI

Přírodovědně ekologická procházka Přírodním parkem Orlice. Pozorování krajiny a poznávání bohatství rostlin a živočichů na trase dlouhé cca 4 km. Program obsahuje hry a mnoho zážitkových aktivit pro celou rodinu, je koncipován zábavně naučnou formou a k demonstraci využívá mnoho unikátních druhů rostlin i živočichů.

Místo konání: sraz v Blešně u hospody

Cílová skupina: široká veřejnost

Vstupné: 150 Kč dospělí (od 15let), 200 Kč/rodič+1dítě, 220 Kč/rodič+2 a více dětí. Pro dospělé a mládež od 15 let a školní děti v doprovodu rodičů.

Akce se koná v případě naplněné kapacity min. 5 osob, přihlášky telefonicky či e-mailem **nejpozději do 23. 5. 2012**.

Kontaktní osoba: SEVER, Tereza Hejtmánková, 495 580 319, tereza.hejtmankova@ekologickavychova.cz,

↓ HORNÍ MARŠOV

18. února 2012, sobota, 14:00–17:00

MASOPUST

Pozvánka na již tradiční veselý masopustní průvod v Horním Maršově – nebude chybět rej masek na náměstí, karneval v pohádkovém sále základní školy a spousta doprovodných atrakcí.

Místo konání: sraz masek před Střediskem SEVER, Horní Maršov

Cena: 10 Kč, masky zdarma

Info: www.sever.ekologickavychova.cz,

monika.kosinova@ekologickavychova.cz

tel. 499 874 280, 739 203 208

21. dubna 2012, sobota, 14:00–18:00

DEN ZEMĚ

V rámci oslav Dne Země připravený výlet s překvapeními pro malé i velké do okolí Horního Maršova (10:00–14:00). Následuje tradiční Krkonošský jarmark – prodej místních krkonošských výrobků s ukázkami řemesel, rukodělné dílničky, úkoly pro děti, výstavy, hudba, divadlo, občerstvení.

Místo konání: areál základní školy v Horním Maršově

Cena: vstupné dobrovolné

Pro širokou veřejnost

Info: www.sever.ekologickavychova.cz,

monika.kosinova@ekologickavychova.cz

tel. 499 874 280, 739 203 208

12. května 2012, sobota, 13:00–17:00

FILCOVÁNÍ

Seznámení s metodou plstění, výuka hotovení výrobků a obrázků z ovčí vlny.

Místo konání: středisko SEVER, Horní Maršov

Cena: 100 Kč

Pro širokou veřejnost

Závazné přihlášky telefonem nebo emailem nejpozději dva dny předem

www.sever.ekologickavychova.cz,

monika.kosinova@ekologickavychova.cz

tel. 499 874 280, 739 203 208

18.–20. května 2012

VÍKENDOVÝ ZÁŽITKOVÝ KURZ S KOZAMI

Nabídka víkendového odpočinku od městského shonu a relaxace při péči o kozy. Jak chovat kozy, podojit je a vyrábět kozí sýr.

Místo konání: středisko SEVER, Horní Maršov

Cena: (lektorné + ubytování) 1560 Kč, maximální počet 10 lidí

Pro širokou veřejnost, rodiny s dětmi

Závazné přihlášky telefonem nebo emailem nejpozději dva dny předem.

Info: www.sever.ekologickavychova.cz,

jan.franta@ekologickavychova.cz

tel. 499 874 280, 739 203 207

tel. 499 874 280, 739 203 208

23. června 2012, sobota, 14:00–22:00

OPEN AIR EKOFESTIVAL DOTEKY

10. ročník festivalu – muzika (např. Dan Bárta), divadlo, tanec...

Místo konání: starý hřbitovní kostel a vinotéka Nade dnem v Horním Maršově. Pro širokou veřejnost

Info: www.sever.ekologickavychova.cz,

monika.kosinova@ekologickavychova.cz

tel. 499 874 280, 739 203 208

22.–24. června 2012

SVATOJÁNSKÝ FESTIVAL EKOLOGICKÉ VÝCHOVY

Semináře a workshopy na různá témata spojená s ekologickou výchovou.

Více informací naleznete na www.vztahkprirode.cz a www.sever.ekologickavychova.cz

↓ PRO PEDAGOGY 1. STUPNĚ ZÁKLADNÍCH ŠKOL

1. března 2012, čtvrtek, 10:00–16:30

ZELENÝ OSTROV

Seminář představí metodický materiál projektu, jehož motivací je skutečná událost – příběh ostrova Krakatau, který byl zničen sopečnou erupcí. Život se však na ostrov znovu navrátil

– příběh sleduje významné události od sopečného výbuchu až do dnešní doby a je doprovázen černobílými ilustracemi.

Projekt je rozdělen do osmi částí, které symbolizují fáze postupného návratu života na ostrov: 1. Sopečný ostrov, 2. Kamery a půda, 3. Pavouček, 4. Semínka, 5. Zvířata, 6. Rostliny, 7. Lidé, 8. Budoucnost ostrova. Učitelé získají zdarma metodický balíček, který obsahuje CD s metodikou a sadu pomůcek.

Lektorka: Bc. Lenka Hronešová, SEVER

Cena: Zdarma

Místo konání: SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové 3

Uzávěrka přihlášek: 27. 2. 2012

5. dubna 2012, čtvrtek, 10:00–14:30

STROM

Seminář prostřednictvím zvoleného tématu poskytne praktické náměty pro naplnění vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět a průřezového tématu Environmentální výchova, s důrazem na mezipředmětový přístup k dané tematice a interaktivní metody: využití prvků dramatické výchovy, kooperativního vyučování, smyslových a pohybových her i dalších aktivizačních prostředků. Účastníkům budou představeny výstupy z již realizovaných projektů na téma Strom.

Lektorka: Mgr. Václav Nýč, ZŠ Komenského, Náchod, Bc. Lenka

Hronešová, SEVER

Cena: Zdarma

Místo konání: SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové 3

Uzávěrka přihlášek: 2. 4. 2012

Přihlášky na tyto semináře: Bc. Lenka Hronešová, SEVER,

Kavčí plácek 121, 500 03 Hradec Králové, lenka.hronesova@ekologickavychova.cz, tel. 495 580 319

Prezůvky vezměte s sebou!

Semináře pro pedagogy 1. stupně ZŠ se konají v rámci projektu SEVER školám, školy sobě – vzdělávání pro udržitelný život na školách

↓ PRO PEDAGOGY 1. A 2. STUPNĚ ZÁKLADNÍCH ŠKOLA A NIŽŠÍCH GYMNÁZIÍ

15. února 2012, středa, 10:00–14:00

U JEZERA

Jak představit žákům principy trvale udržitelného rozvoje? Simulační hra U jezera pomůže vysvětlení pojmů: obnovitelné zdroje, udržitelné a neudržitelné využívání společného přírodního zdroje, znečišťování životního prostředí, nástroje ochrany životního prostředí (pokuty, poplatky, dobrovolné dohody...), udržitelná spotřeba, udržitelný rozvoj, dodržování dohod. Možnost zakoupení hry,

Lektorka: Ing. Eliška Knížková, SEVER

Cena: Zdarma

Místo konání: SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové 3

Uzávěrka přihlášek 3. 2. 2012 na adrese: Ing. Eliška Knížková,

SEVER, Horská 175, 542 26 Horní Maršov tel. 734 310 966,

eliska.knizkova@ekologickavychova.cz

Seminář se koná v rámci projektu SEVER školám, školy sobě – vzdělávání pro udržitelný život na školách.

↓ PRO PEDAGOGY 2. STUPNĚ ZÁKLADNÍCH ŠKOL A STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOL

28. března 2012, středa, 10:00–14:00

EKONOMICKÉ = EKOLOGICKÉ?

Jak představit žákům principy trvale udržitelného rozvoje? Lze skloubit ekonomický rozvoj a ochranu prostředí? Existují meze růstu? Lze vyčerpávat obnovitelné zdroje? Jaké jsou příčiny a důsledky plýtvání přírodními zdroji a rostoucího znečištění? Instruktažní seminář k seznámení se simulační hrou Fishbanks, kterou lze při akci získat.

Lektorka: Ing. Eliška Knížková, SEVER

Cena: Zdarma

Místo konání: SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové 3

Uzávěrka přihlášek 3. 2. 2012 na adrese: Ing. Eliška Knížková,

SEVER, Horská 175, 542 26 Horní Maršov, tel. 734 310 966,

eliska.knizkova@ekologickavychova.cz

26. dubna 2012, čtvrtek, 10:00–14:00

GLOBALNÍ PROBLÉMY

Instruktažní seminář ke stejnojmennému výukovému DVD, které účastníci zdarma získají. Přehled současných globálních problémů, zejména těch s environmentálním aspektem, jako jsou změny klimatu, růst spotřeby, ubývání zdrojů, znečištění prostředí. Příčiny, souvislosti, možnosti řešení.

Lektorka: JUDr. Hana Kulichová, Mgr. Dita Gollová, SEVER

Cena: Zdarma

Místo konání: SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové 3

Uzávěrka přihlášek 23. 4. 2012 na adrese: JUDr.Hana Kulichová, SEVER, Horská 175, 542 26 Horní Maršov, tel. 739 203 204, hana.kulichova@ekologickavychova.cz

květen 2012, 8:00–17:00

PO PŘÍRODNÍCH ZAJÍMAVOSTECH PODHŮŘÍM ORLICKÝCH HOR

Terénní exkurze, zaměřená zejména na poznávání místní biodiverzity, vývoje krajiny, přírody a osídlení. V programu je návštěva lužního lesa a slatiniště v přírodní rezervaci Zbytka, dále posledního zbytku teplomilné mochnové doubravy v lese Halín s unikátním mohylovým pohřebištěm z doby bronzové (tzv. lužická kultura). Poslední zastávkou bude přírodní rezervace Peklo – sutové lesy, podhorské bučiny a orchidejová louka (vstavače mužský, osmahlý a vojenský, střešníček pantoflíček a mnohé další pozoruhodnosti). Odjezd společným autobusem z Hradce Králové. Datum konání bude upřesněno poté, co budou známy průběhy státních maturit.

Průvodce: Mgr. Jan Ježek, člen ČSOP

Cena: Zdarma včetně společné dopravy

Předběžné přihlášky na adrese: JUDr. Hana Kulichová, SEVER, Horská 175, 542 26 Horní Maršov, tel. 739 203 204, hana.kulichova@ekologickavychova.cz

Semináře pro pedagogy 2. stupně ZŠ a SŠ se konají v rámci projektu SEVER školám, školy sobě – vzdělávání pro udržitelný život na školách

↓ PRO PEDAGOGY VŠECH STUPŇŮ ŠKOL

2. dubna 2012

CELOSTÁTNÍ KONFERENCE „JAK NA MÍSTNĚ ZAKOTVENÉ UČENÍ“

Unikátní metoda místně zakotveného učení bude představena na celostátní konferenci pořádané v rámci programu Škola pro udržitelný život a síť M.R.K.E.V. V dopoledním bloku budou kromě výše zmiňované metody samotné uvedeny i příklady praxe, kde je metoda využívána pro výuku. Dopoledne se účastníci mohou zúčastnit také panelové diskuze s realizátory, kteří se zabývají touto metodou, a odpovědně pak navštívit praktické dílny vztahující se k projektové výuce.

Cena: zdarma

Uzávěrka přihlášek: 1. 3. 2012

Místo konání: Brno, Kancelář veřejného ochránce práv
Kontakt: Mgr. Lucie Tomášková, SEVER, Úpická 18, 541 01 Trutnov, 739 454 756, lucie.tomaskova@ekologickavychova.cz

Bližší informace o akcích na
www.sever.ekologickavychova.cz

ZKUSTE OCHUTNAT „TRADIČNÍ SKANDINÁVÍ“

**ŠVÉDSKÁ HRACHOVÁ POLÉVKA,
nejoblíbenější venkovské jídlo, 4 porce**

Doba přípravy: 1 den, vlastní vaření cca 1 hod. 20 min.

Suroviny: 5 dl žlutého hrachu, 1,5 l vody, 400 g uzeného (ve Švédsku používají solený bůček, ale ten asi neseženete...), 1 cibule, 1 mrkev, 1 lžička tymiánu, 1 lžička majoránky, 4 celé hřebíčky, 5zrnk bílého pepře, 4 polévkové lžice kremžské hořčice.

Příprava:

1. Přes noc namoč hrách ve vodě.
2. Uvař hrách s masem, kořením a zeleninou do měkka. Vše vcelku, nekrajte. Hlídej maso, aby se nerozvařilo, když je měkké, vyndej ho, ostatní vař dál (příp. přidej víc vody, aby se hrách úplně rozvařil).
3. Rozkrájej maso na kostičky, ze směsi vyjmi koření, uvařenou zeleninu rozmačkej a vrať do polévky, polévku dochuť solí apod.
4. Kostičky masa je možné zamíchat přímo do hotové polévky, nebo je naložit na talíře a strávníci si polévku naberou podle libosti.
5. Také hořčice si každý dá podle vlastní chuti.

V zimních chladných dnech se polévka podává s teplým punčem, ale podle tradice se bez punče a spolu s palačinkami jí ve Švédsku každý čtvrtěk. Zejména mezi starší generací, protože toto menu připomíná staré časy, kdy hospodyně praly prádlo a neměly čas připravit složitější jídlo.

SOLENÝ NORSKÝ LOSOS

Doba přípravy: min. 3–4 dny

Suroviny: filetovaný losos s kůží (celý plát), na jednu délku filetu 1 dl hrubé soli, do 0,5 dl cukru krupice, vrchovatá lžice bílého pepře, sekaný čerstvý kopr (několik snítek), vařená vejce, příp. studená omáčka (viz dále) apod., příloha.

Příprava:

1. Filet z lososa zbav nožem nebo škrabkou šupinek a pomocí nože a kleští také zbylých kostí.
2. Vlož ho do mrazáku, po zmraznutí nech řádně rozmrazit, dle potřeby maso důkladně osuš a pokračuj v další přípravě.
3. V hmoždíři dobře umíchej sůl, cukr a koření, kterým v míse posyp hlavně červenou masitou stranu filetu; posyp ji ještě hrubě sekaným koprem (nešetři!)
4. Plát filé přehni, takže koření a další ingredience zůstanou uvnitř (nebo 2 pláty dej masitou stranou k sobě); polotovar v mikrotenovém sáčku vlož do mísy a dobře zatížený prkénkem, kamenem atd. nech v chladničce min. 2–3 dny.
5. Z rozlezelého filé seškrábni vrstvu koření a maso směrem ke kůži krájej ostrým nožem na hodně tenké plátky.
6. Plátky soleného lososa podávej například na opečeném toastu s vařeným vejcem nebo s pikantní omáčkou (cca 0,5 dl creme fraiche – husté zakysané smetany, do níž zašleháš trochu kremžské hořčice, sůl, pepř a drobně sekaný čerstvý kopr), či třeba s bramborovou kaší a zeleninovým salátem atd.

Závěr: Oba recepty byly úspěšně testovány redakcí a produkty s chutí zkonzumovány. K hrachovce nápad pro spěchajícího českého kuchtika: do měkka uvařený hrách se zeleninou převést do řídkce šovité polévky pomocí mixéru.

Ke skandinávskému stolu pozvala Magda Mandl

NORSKÁ VYSOČINA SETESDALSHEIENE - NEJBLIŽŠÍ „ARKTIDA“

Další tipy pro výpravu na evropský Sever – tentokrát pro vytrvalé a zkušené...

Skandinávské přírodní oblasti jako jedinečná „učební pomůcka“ pro tuzemskou ekologickou výchovu? Čtenáři, kteří v Ekotonu četli volný seriál článků o evropském Severu, už vědí, že toto tvrzení není nadsazené. Ale ne každý má možnost vydat se až za polární kruh, na časově a finančně náročné putování do nejvyšších zeměpisných šířek. Skupina východočeských ekologů se proto již dvakrát vypravila dokumentovat končinu, kam stojí zato vyrazit třeba jen na týden rozšířený o víkendy a také s méně napěchovanou peněženkou – přesto taková cesta přinese množství ekologických poznatků i cestovatelských zážitků. Cíl leží v jihozápadním Norsku ve vsočině Setesdalsheiene a je z Česka nejnázve dostupnou krajinou subarktického rázu – díky rozvoji dopravních možností (nové dálnice, mosty, tunely pod fjordy atd.) tam včetně trajektu přes Balt dojedete za dva dny. Ale **pozor** – na rozdíl od skandinávských tipů v předminulém Ekotonu, zde nebyly fyzicky příliš náročné a hodily se i pro větší partu, **na přechod zejména severní Setesdalsheiene se mohou vypravit jen zkušení a vytrvalí hikeři a raději v malé skupině!**

Poznání subarktických, případně arktických přírodních poměrů Skandinávie (stručněji: Severu), oblasti s mnoha přírodními krásami a zejména s funkčními ekologickými vztahy, by mělo patřit k vědomostní výbavě každého ekologičtí zájemce o tuzemskou přírodu a životní prostředí. Čínský filosof Konfucius už

před pětadvaceti staletími konstatoval, že „*chceš-li popsát budoucnost, studuj minulost!*“, což platí i pro chápání proměn přírodních poměrů. A proč zkoumat právě Sever? Umožňuje totiž pohled do historie krajiny v reálném čase: zatím co ve střední Evropě skončila poslední ledová doba před dvanácti tisíci

Motto:
Jakmile doběhl na břeh, bez rozmyšlení skočil do vody. Zalupal po dechu, neboť tělem mu okamžitě projel mráz. Hloubka tam byla jen nad kolena, ale proud mu podrazil nohy. Namáhavě se opět postavil. Ohlazené oblázky na dně pekelně klouzaly. Chvilku bojoval, aby udržel rovnováhu. Pak se vrávoravě vydal proti proudu...

Rollins J.,: *Ledový ostrov*, čes. vyd. 2007

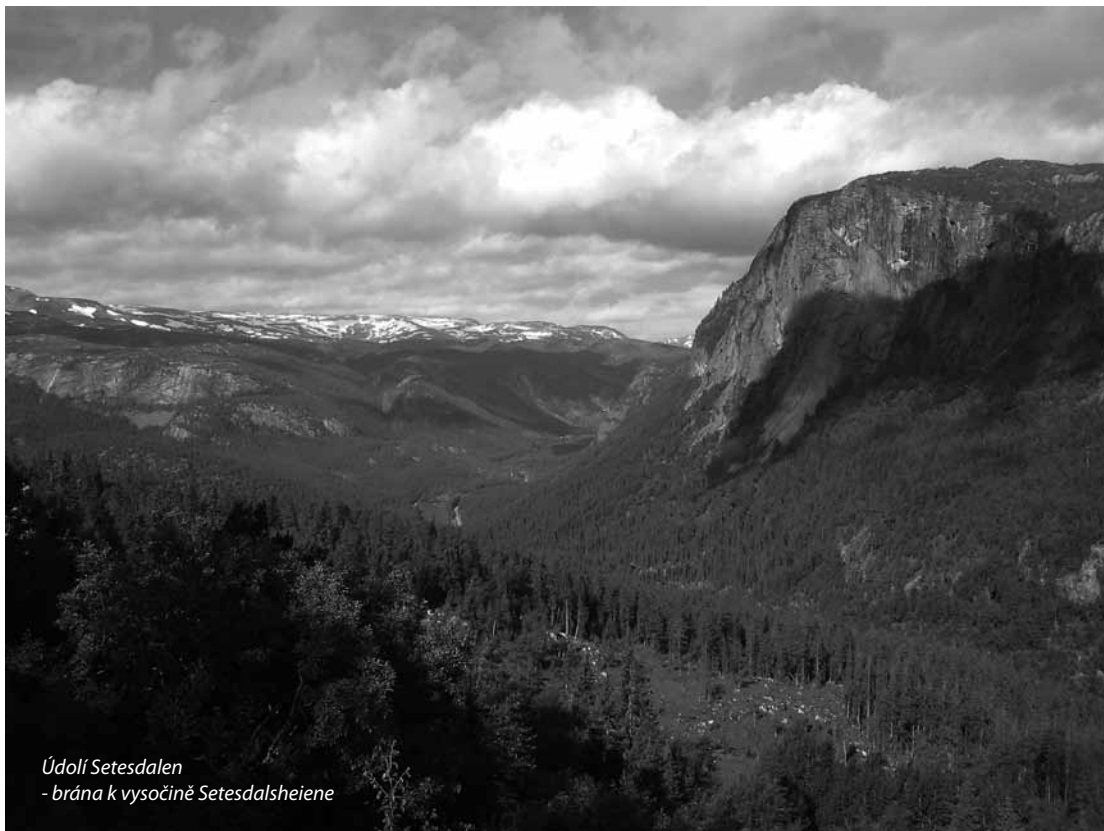
lety, ve Skandinávii zmizel kontinentální ledovec před šesti tisíci lety a zanechal po sobě mladou a dynamickou, ekologicky citlivou krajinu, mnohde téměř neovlivněnou člověkem. Podobná existovala ve středoevropském prostoru před počátkem mladší doby kamenné, když přišli první zemědělci a s nimi za-

↑ Vsočina Setesdalsheiene leží v jihozápadním Norsku, asi 1600 km z Česka

↑ Systém značených stezek a turistické útluky v Setesdalsheiene

Údolí Setesdalen
- brána k vysočině Setesdalsheiene

počaly lidstvem podmíněné přeměny a problémy přírodního prostředí.

Za jedinečnou vizí „prapřírodní“ krajiny však není potřeba týden cestovat kamsi za polární kruh – ve vyšších nadmořských polohách ji nabízejí také jižní norské kraje Telemark či Rogaland. Jsou tam skalnaté hřbety s bílými pásy sněhových polí, mezi nimi stovky jezer, jezírek, vodopády, porosty vegetace rašeliníšť, lesotundry i tundry, a v časném létě také nenapodobitelná atmosféra bílých nocí. Nabízejí se zde turistické stezky po náhorních krajinách, kterými za den projde sotva víc lidí, než se dá spočítat na prstech ruky. Mnohde jsou přesto rozhozeny samoobslužné horské chaty, a tak když návštěvníci chtějí, místo svého stanu si zaplatí noc pod střechem. Mohou vyrazit s minimální zátěží, protože v mnohých útlunách si dokoupí zásoby potravin. A z těchto vysočin se za hodinu jízdy dostanou také k výhledům na hluboko zaříznuté fjordy, bez nichž by výlet do Norska nebyl úplný. A tak není divu, že mnozí cestovatelé dávají Skandinávii přednost před vysněnými cíli milovníků přírodní romantiky kdesi za „Velkou louží“. Neboť na evropském Severu šetří čas, neohroží je divoká zvířata, nemu-

sejí své výlety registrovat na správách národních parků ani platit za průchod po turistických trasách; a tábořit mohou bezmála kdekoliiv...

HEIENE ZNAMENÁ VYSOČINA

Slovo *Heiene* Norové vyslovují porůznu, ale nejčastěji zní jako „*Hajin*“. Znamená Vysočina a je součástí mnoha složených názvů: Austsheiene, Suldalsheiene, Frafjordheiene, Hjemlandsheiene, Ryfylkeheiene, Sirdalsheiene... První část slova obvykle tvoří jméno údolí, v němž jsou rozsety osamělé farmy i osady – a mezi dolinami se táhnou několik desítek kilometrů široké a až stovky kilometrů dlouhé pásy liduprázdných vysočin – náhorních krajin, kde se stezky vlní s převýšením několika desítek, nanejvýš stovek metrů, místy zvládnutelné téměř pro každého, jinde podstatně náročnější...

Setesdalsheiene je souborné označení pro hory na východ a západ od údolí Setesdalen v jihonorských okresech (*fylke*) Aust-Agder a Vest-Agder; nejvýznamnějším vodním tokem je zde řeka Otra. A jestliže základními geologickými útvary skandinávské oblasti je prahorní a starohorní **baltský**

štit a mladší **Skandy** (dříve Skandinávské pohoří), pak v těchto místech baltický štit tvoří podloží horstva Skandy, které se na něj nasouvají. Štit, starý řádově přes miliardu let, je – jako součást prapevniny Pangea – považován za jednu z nejstarších geologických struktur Evropy a tvoří ho přeměněné horniny, jako jsou ruly, migmatity či svory, a hlubinné vyvřeliny (žuly aj.). Skandy, patří do kaledonského systému, vznikly v průběhu prvohor vrásněním staropravohorních sedimentů. Během druhohor zůstávaly v tektonickém klidu a zarovnávala je denudace (odnos horninového materiálu); tzv. *fjeldy* – ploché terény ve vrcholových oblastech – jsou dodnes relikty (památkami) této éry. Později ve třetihorách došlo k rozlámání zemské kůry a následnému výzdvihu horninových ker.

Velmi významnou etapu ve vývoji Skandinávie vč. pohoří Skandy je kvartér. Během pleistocenních ledových dob kryl území jednotlý ledovcový štit o mocnosti až 3 km, zasahující v proměnlivém rozsahu i do střední Evropy. Pod jeho tlakem se rozsáhlé úseky krajiny dostaly na úroveň pod mořskou hladinou a teprve několik tisíc let po skončení poslední ledov-

← *Samoobslužné horské útulny do přírody dobře zapadají.*
 ↙ *Březová lesotundra lemuje úbočí hor.*

né sruby norského turistického svazu. Ovšem na trek se rozhodně nevydávejte bez stanu, protože útulny bývají vzdáleny mnoho hodin často náročného pochodu, nejsou všude, a hlavně je jejich využití poměrně drahé, což samozřejmě zmaří vizi finančně příjemné dovolené!

Z řady možností a kombinací stezek i útulen (viz mapka) nabízíme dvě varianty. Stěžejní část popisovaných exkurzních tras spadá do státem chráněného území v kategorii odpovídající české chráněné krajinné oblasti; jde o „Setesdal Vesthei – Ryfylkeheiane Landskapsvernområde“ s celkovou rozlohou 3529 km².

Podle významu pro ekologickou výchovu ještě připojujeme subjektivní hodnocení cílových oblastí ve stupnici: vynikající – velmi dobrý – dobrý (horší známku jsme neudělili).

JIHEM SETESDALSHEIENE

Prezentované jevy: pohoří Skandy s glaciální a periglaciální modelací terénu (morény, jezera, suťoviska, fjelody apod.), tj. obdoba pleistocénní krajiny ve střední Evropě; boreální a subarktické ekosystémy (severské lesy, lesotundra, tundra) vč. výskytu divoké formy soba polárního (*Rangifer tarandus*), zařazeného do Červené knihy ohrožených druhů IUCN; na delší trase obnovitelný energetický zdroj – jezero podzemní hydroelektrárny; územní ochrana – chráněná krajinná oblast; extenzivní pastevní využití krajiny bez viditelného ekologického poškození; udržitelný turismus.

Technická náročnost: Vysokohorský terén, v rámci této kategorie bez vyšších technických (turistických) obtíží. Pro neznačené úseky návratové trasy delší varianty je nutná dobrá orientační schopnost – znalost práce s kompasem a mapou. Možnost průchodu i pro větší skupinu. Za předpokladu zvýšených nákladů lze s malou skupinou trasu absolvovat i bez stanů s nocováním v samoobslužných srubech (aktuálně cca 900 Kč/os./noc).

Krátká trasa 1–2 ½ dne (podle zdatnosti): Berg (Valle) – Stavskardhytta – Svarvarnuten (1377 m) – zpět do Bergu.

Okružní trasa 4–5 dní: Berg (Valle) – srub Stavskardhytta – Svarvarnuten (1377 m) – srub Bossbu – směr pastvina Auguntjørnstølen (případně ještě prodloužený okruž k západu kolem

vé doby v holocénu se pevnina začala zvedat – zdvih pokračuje dodnes a nejvýrazněji se projevuje v Botnickém zálivu (asi 1 m za sto let). A ohlazené či naopak rozervané skály v horách zůstávají svědectvím erozní síly ledovce.

KUDY KAM

Víme-li tedy proč a kam, vydejme se na celkem 3500 km dlouhé putování na jih Norska (na sever země by to byla trasa dvojnásob dlouhá) – automobilem přes Polsko a Německo do některého z baltských přístavů (Sassnitz, Rostock, Travemünde), odkud jezdí trajekty do Trelleborgu ve Švédsku. (Za více peněz lze plout také ze severodánského Hirtshalsu přímo do Norska – do Kristiansandu nebo Stavangeru.) Poté po severské magistrále E6 smě-

rem do Norska; většina trasy je rychle a bezplatně průjezdná po dálnici, myto zaplatíme až u Svinesundu na hraničním mostu mezi oběma zeměmi a pak ještě jižně od Oslo, kde sedmikilometrový tunel pod Oslofjordem odbočuje na Drøbak. Trasa pokračuje na Drammen, Kongsberg a také přes Heddal, kde je největší z 28 dřevěných kostelů v Norsku, pocházející ze 12.–13. století a chráněný jako památka UNESCO. Po přejezdu Austheiene, východní části jihonorských vysočin, se už objeví výhled na cílovou Setesdalsheiene (z Česka je to sem asi 1600 km); nejlépe jet přes Haukeligrend.

Východiskem do Setesdalsheiene může být kemp s chatkami v některém letovisku v údolí Setesdal – například Valle či Hovden, a také na vybraných trasách v horách objevíte samoobsluž-

přehradního jezera Rosskreppfjorden ke srubu Svartenuť a až odtud na Auguntjørnstølen) – návrat neznačenou trasou zpět k Bergu.

Křesnosti z treku

Nástup na trasu absolvujeme ve stříbrotepecké obci Valle v údolí Setesdalen, kde je informační středisko (možnost nákupu mapy, nezbytné pomůcky pro další putování). O první část výstupu do hor se postará automobil – serpentinami lze vyjet k nedaleké k osadě Berg na samoobslužně placené parkoviště.

První půlden nabízí průchod bažinatým terénem – značení stezek tu po norském způsobu tradičně obstarávají červená „T“, nebo červené puntíky či čáry ve směru totožném s osou pochodu. Zpočátku postupujeme lesotundrou v porostech zakrslých bříz, jejichž severským podnebím pokroucené kmeny připomínají roztančené víly. Do náruče si nabraly hrsti květů, třeba hmyzožravé tučnice či rosnatky, jinde zase drobné planě rostoucí orchideje – vstavače. Pro historizujícího ekologu: tak vypadala naše krajina záhy po skončení poslední ledové doby!

Nad řídkou březinou už začíná skutečná severská pustina. Bezlesá tundra je tu a tam pokryta sněhovými poli, spoustou balvanů, trsy travin či pestrobarevně rozkvétajících vřesovců a dalších přízemních rostlin. U potoka nad jezerem stojí Stavskarhytta, první ze záchytných turistických srubů, kolem je i dost místa pro několik stanů. Pokračující stezka odtud míří karem dávno zmizelého ledovce vzhůru k náhorní planině s tundrovými formacemi vysokohorské Arktidy, a i když zdola vypadá srážně, výstup není příliš náročný a případné sněhové pole lze snadno překonat. To ostatně platí i pro další úseky: záhy se na dohled zvedne skalnatá kupa Svarvarnutenu (1377 m), nejvyšší kóty na jihu Setesdalsheiene, ale ani tady není výstup obtížný. Batohy mohou zůstat mezi balvany na úpatí, a nalehko je to na vrchol jen asi tři čtvrtě hodiny. Odtud se odkrývá unikátní výhled na jezernatou krajinu a zasněžené hřbety na západě.

„Pohled na desítky jezer a zasněžené hřbety na západě je úchvatný, musíme tam dojít!“ poznamenává si do deníku učitelka Marie Křenková z Havlíčkova Brodu, zatím co cestovatel Josef

Křenek si zapálí dýmku, i když jindy nekouří. Romantika je prý romantika!

A ten, kdo si neodpustí věčný pohled, by mohl napsat: „Podobnou přírodu, která nás obklopuje, poznala střední Evropa během ledových dob...“ Svým způsobem jsme tedy u cíle – o tohle přece při téhle výpravě jde...

Pro jižní okruh vysočinou stačí čtyři až pět dní, a na trase čekají další samoobslužně chaty – první je Bossbu, odkud lze trek mírně prodloužit k západu a dojít ke srubu Svartenuť; tato cesta krátce vede kolem přehradního jezera Rosskreppfjorden. Dokládá využívání významného obnovitelného zdroje energie v Norsku, kde je 538 hydroelektráren (celkem 850 hydroenergetických staveb) s průměrnou roční produkcí 109,6 TWh. 34 elektráren je z krajinnánského hlediska unikátních, protože je „neviditelně“ ukryto v podzemí (před-

stavují polovinu světového počtu podzemních elektráren). A pokud jsme viděli, nikde u přehrady neleží rekreační středisko, jen severská divočina...

Od Svartenuť nutno pokračovat na lokalitu Auguntjørnstølen, kam se lze ovšem dostat také přímo od Bossbu – odtud vede technicky sice snadná, ale orientačně dosti náročná neznačená stezka otevřeným terénem zpět k východu (pozor – „trasy“ značené mužiky tu mají často zavádějící směry asi den, přenocovat ve stanech lze například ve srážech nad Bergem. Nejspíš nikoho nepotkáte, nanejvýš občas pro pamlspek příběhne ovčí máma s odrostlými jehňaty. Pro obyvatele podhorských osad je tahle exotická divočina totiž pastvinou, běžnou součástí jejich životního prostoru. Nad níž v červenici dlouho do noci svítí slunce a klene se

- *Hráze podzemní elektrárny Sandvatnet*
- ➔ *Jezero pod hlavním hřebenem*

jasná obloha. Až kolem druhé hodiny ráno se výrazněji zešeří, a pak už se ve skalnaté horské pustině jasní nový den.

Hodnocení využitelnosti pro EVVO: velmi dobrý

SEVEREM VYSOČINY

Východiskem pro druhý tip subarktického putování – severní úsek Setesdalsheiene – je letoviště Hovden, vyhledávané hlavně v zimním období lyžaři. Léto v norské Vysočině už známe, zima není pro terénního biologa právě ideální dobou, a tak pro výjezd volíme kompromis – začátek barevného severského podzimu (byli jsme tam v září minulého roku).

Prezentované jevy: pohoří Skandy s glaciální a periglaciální modelací

terénu (skalní sruby, morény, jezera, suťoviska, fjelody apod.), tj. obdoba pleistocénní krajiny ve střední Evropě; boreální a subarktické ekosystémy (severské lesy, lesotundra, tundra) vč. výskytu divoké formy soba polárního (*Rangifer tarandus*), zařazeného do Červené knihy ohrožených druhů IUCN; v polovině delší trasy obnovitelný energetický zdroj – jezero Sandvatnet s hrázemi, napájející hydroelektrárnu); územní ochrana – chráněná krajinná oblast; extenzivní pastevní využití krajiny bez viditelného ekologického poškození; indikace historických kulturních vlivů v krajinně (zaniklé zemědělství); udržitelný turismus.

Technická náročnost: Vysokohorský a místy poměrně náročný terén, výrazně obtížnější než jižní část pohoří (ještě začátkem léta jsou místy rozsáhlá sněhová

← První brod patřil k lehkým

překážkám.

← Dávným ledovcem modelované rokly na hřebeni Setesdalsheiene.

pole, část trasy prochází skalními stupni, v závěru je řada brodů atd.) Vhodné pouze pro menší skupinu zkušených a zdatných turistů (náročnost terénu, špatná přehlednost zejména ve skalních úsecích); přes dílčí možnost využití samoobslužné sruby jsou *stany nutnosti* (značné vzdálenosti mezi útulnami, kromě chaty Sloaros znamená použití dalších srubů několikahodinové zacházky, o zvýšených nákladech nemluvě, na návratové trase útulky chybějí).

Krátká trasa 2 i více dní (podle zdatnosti, časových možností a odborných zájmů): Hovden – srub Sloaros + exkurzní možnosti v okolí – zpět do Bergu.

Okružní trasa 5 i více dní (asi 55 km dle mapy, koeficient na terén cca 1,5): Hovden – srub Sloaros – přes hlavní hřeben sedlem pod Fisketjørnnutenem (1236 m) k přehradnímu jezeru Sandvatnet (cca 950 m) – směr srub Bleskestadmoen – z údolní nivy Klauvskeimoen směr Hovden (nebo ke srubu Bleskestadmoen s pozdějším návratem na křižovatku stezek – cca 2 x 2 hod.) – přes hřeben Meien (přes 1300 m) a fjelody Sveigen k jezeru Øvre Væringsvatn (1030 m) a k dolnímu jezeru Væringsvatn – přes sedlo pod Fiskebekknutenem k silnici u Breive, zde závora – možný příjezd autem z Hovdenu.

Zkušenosti z treku

Ať již se vydáme na krátkou či více-denní okružní trasu, vždycky půjde o jedinečný, chvílemi až „adrenalinový zážitek“, zejména v deštivém počasí, které provázelo expedici v roce 2011: z každé stezky stal potok, z potoku řeka, řeky zaplavily doliny a horské rokly a fjordy se topily v mlze, kterou jen občas prorazilo slunce. O smekavé skály, mokvajících bažiny i těžké brody tudíž nebyla nouze...

U obou variant trasy je první den pochodu stejný – začíná v letovišti Hovden v údolí Setesdalen na parkovišti u Alpínsenter při začátku lanovek a vleků. Tady zůstane automobil. Jako první část trasy absolvujeme poměrně dlouhý výstup po staré traktorové cestě, vedeni barevnými značkami – zpočátku modrými puntíky, pak převládou tradiční červené značky. Již po prvních stovkách metrů vyjdeme nad hranici lesotundry s řídkým porostem břízy a v *bezlesém subalpínském a alpínském pásmu* již setrváme po většinu treku.

Cíl prvního dne pochodu – dvojice velmi populárních horských útulen Sloaros – je vzdálen 13 „mapových“ kilometrů; v realu je nutno znásobit koeficientem na terén asi 1,5 – čeká nás tedy ušlápnot zhruba dvě desítky kilometrů, a to můj ne právě snadným terénem, jak se mylně domnívá autor průvodce „Jižní Norsko“, který asi prošel jen první kus trasy. Po výstupu na sedlo Krossloskardet se cesta mění ve stezku jdoucí skalnatým prostředím, překonává několik sedel a ještě počátkem léta také sněhových polí (z kraje podzimů však našťásti zmizela). I když popravdě, přechod tu zvládne v podstatě každý... A na Sloarosu již čekají kama a zasloužený odpočinek. Taky pár lidí, posledních, které na treku potkáme, protože se vesměs vrátí do Hovdenu a dál už nejdu.

Nabízí se možnost zůstat zde dvě noci a poznat lokální zajímavosti. Lokality Sloaros bývá nazývána „horskou botanickou zahradou“, neboť zejména pestrá geologická skladba vytváří podmínky pro mnoho druhů vysokohorské květeny (vřes, medvědice, lomikameny, fylodoce, silenky atd.) Celodenní výšlap – celkem asi 15 km – značenou stezkou na SZ (směr Holmevasshytta) vede za dvěma místními pamětihodnostmi; nad západním okrajem jezera Fisketjøn je třeba odbočit vlevo – prv-

ním cílem je opuštěný důl na těžbu molybdenu u jezera Langvatn, druhým runy na skalách u Storhelleru nad jezerem Storheddervatnet.

My však nad jezerem Fisketjøn neodbočíme, ale pokračujeme přímo vzhůru do sedla pod Fisketjønnutem (1236 m); od této chvíle bude *vícedenní okruh* vysočinou osamělým putováním, které *lze doporučit jen zdatným a zkušeným hikerům* a není vhodné třeba pro školní výlet. První důvod je patrný už na hlavním hřebeni, kde končí značená stezka. Neznačené pokračování vede skalní roklinou – podle zmechovatělého a mokrého terénu je jasné, že ještě počátkem léta ji vyplňují sněhová pole, která jsou podemílána tavnými vodami. Terén tu může být docela nebezpečný... Máme však štěstí, je začátek září, sníh nakrátko zmizel a nová sněhová nadílka ještě nepřišla.

Dolní polovina sestupu končí na prašné cestě, po níž budeme asi dvě hodiny obcházet někdejší jezero, dnes nádrž „neviditelné“ hydroelektrárny Sandvatnet (cca 950 m n. m.). Při horním a dolním konci zdře lze nalézt místa ke stanování, ale půjdete-li ještě dál, v úseku pod hrázi přehrady opět začíná značená stezka a relativně nudný úsek treku se změní ve vzrušující přechod ohlazených a srážných žulových ploten.

Vydrželi jsme šlapat ještě asi hodinu a dva stany pak umístili na jediný vhodný plácek v mnohakilometrovém úseku mezi skalami a bažinami – na nepatrnou loučku s ohništěm u jezera Reinskvelvtjønna. To jsme už za sebou měli asi 17 „mapových“ kilometrů (reálně překonaných v těžkém terénu určitě o polovinu víc). K dalšímu vhodnému místu, louce v bažinaté údolní nivě Klauvskeimoen s hrstí zakrslých bříz – jak zjistíme další den – by to byly ještě dvě hodiny; tam budeme muset volit, zda odbočit k jihovýchodu na stezku do Hovdenu, anebo si zajít a za další dvě hodiny dosáhnout záchytného srubu Bleskestadmoen.

V noci se „tradičně“ spustí liják, a i když po ránu už neprší, výhled na hrozivě mokvajících žulové srázy, které v bocích údolí stoupají až k nízkým mrakům, motivuje k rozhodnutí: dnes bude pochod jen polodenní – nejprve po skalách na křižovatku stezek na Klauvskeimoenu, kde potkáme jediné živé tvory v téhle části treku, několik ovcí. A pak přes říční brod ke srubu Bleskestadmoen. Každý brod dá zabrat, i když třeba na fotografiích vyhlíží nevině – tenhle byl jen po kolena, a dal se „ustát“ – mohli jsme se zout, nenačít pohorky, a ve studeném proudu se opatrně přešourat na druhý břeh,

JAK NA TO

Bez obav na cestu. O Skandinávii jsou rozšířeny mnohé omyly, které ledaskoho odrazují od plánování výpravy: například – prý je chladnou končinou... V krátkém létě zde však teploty běžně dosahují +25 °C i více, neboť za bílých nocí území dostává přísun sluneční energie čtyřiaadvacet hodin denně a západní pobřeží navíc obtéká teplý Gofský proud. Mýlné je i pocit, že Skandinávie je „dobyta“ v okamžiku vydolení z trajektu – na proslavený Nordkapp je z jihu Švédska po silnici E6 asi 2400 km, a putování se tak často mění v únavnou honbu za kilometry. V tomto článku proto uvádíme tipy na *mnohem kratší výpravy*.

Co s sebou. Především kvalitní pohorky (nebo ortopedické gumovky, ty se tu nosí běžně a účelově, nejsou „pro ostudu“), stan, dobrý spací pytel, pláštěnku přes batoh a další turistické potřeby – zejména ve sněhových polích a brodech jsou téměř nezbytné teleskopické hůlky, k příp. jištění je užitečná horolezecká šňůra; dále podrobná mapa (optimálně v měřítku 1:50 000 – koupíte ji v knihkupectvích a v místních informačních centrech za 80–120 NOK/list, tj. za cca 250–400 Kč).

Jak v terénu. Za hodinu lze v terénu ujit průměrně 2 km odečtené z mapy, denní trasu proto neplánujte víc než 12–15 „mapových“ kilometrů. Ve skalách a sutích pozor na vratké kameny. V bažinách jsou obvykle nejpevnější travnaté hrany, šterkové či písečné náplavy, případně vystouplé kořeny. V brodech postupujte pomalu, očima, hůlkou i nohama hleďte pevné stupy a vyhýbejte se prohlubním – při hloubce po kolena se většinou můžete zout, je-li vody po rozkrok, zejména prudší tok už naboso „neustojíte“, musíte se brodit

v botách (lépe mít mokré boty, než uklouznout a namočit se celý, případně ztratit něco z výstroje), ideální je přes vodu natáhnout lano. Na svažitých sněhových polích špičkami bot vykopávejte stupy, odtáté a vodou podebrané okraje překonávejte s nejvyšší opatrností – vhodné je použít hůlky a jisticí lano.

Táboření skoro všude. Podle zákonů skandinávských zemí je za tranzitu možno dvě noci volně tábořit na nekultivovaných pozemcích alespoň 150 metrů od nejbližšího osídleného místa; na privátních pozemcích jen se souhlasem vlastníka. Při trecích v divočině je táboření zdarma povoleno libovolně dlouho kdekoliv (zakázáno je jen výjimečně, což zjistíte na cedulích např. v oblasti Lysefjordu), a to i v národních parcích, není-li při stezkách stanovena povinnost využívat vyhrazených tábořišť (v rezervacích však platí zákaz táboření).

Za kolik. Nejlevnější trajekt je Sassnitz-Trelleborg: zpáteční lístek pro osobní auto do 6 m (až 5 osob) v hlavní sezóně okolo 6000 Kč, laciněji mimo letní měsíce a víkendy při objednání min. 35 dní předem (cca 4300 Kč). Pohonné hmoty jsou nejlevnější v Polsku, nejdražší v Norsku (asi o třetinu víc než v Česku), o něco levnější ve Švédsku (ale dražší než v Německu). Chatky v norských kempech (3–4 os.) od cca 350 do 500 NOK; turistické samoobslužné sruby na horských trasách pro nečleny norského turistického svazu aktuálně podražily: 1 osoba s vlastním spacákem – nocleh 260–290 NOK (okolo 900 Kč), denní pobyt s vařením za polovinu, příplatky za případně odebraný proviant a další potřeby.

byť s častým klením a s nohama otlučenými a klouzavé valouny. A pak opět čekaly mokré žulové plotny, z jejichž výše byl kdesi za bažinou vidět rozsáhlý palouk s několika sruby, které kryly travnaté střechy.

Pro ekologa je enkláva někdejší horské farmy dokladem indikačních vlastností rostlinných druhů – přestože se zde desítky let už nehospodaří, roste tu dodnes řada druhů kulturních luk, které v okolní rašelinné divočině budeme těžko hledat. Původně zemědělskou usedlost Bleskestadmoen začali turisté využívat již ve třicátých letech minulého století a dva sruby jsou upraveny na přenocování (opět se samoobslužnou platbou, pro českou kapsu v poněkud nehorázně výši téměř 300 NOK); kromě nás tu není ani noha...

Venku zase prší, ale nad kamny se suší oděvy a navlhlé boty, takže ráno s chutí vyrazíme – vrátíme se dvě hodiny pochodu na Klauvskeimoen, kde začíná srážné stoupání na jihovýchod. Není však tak dramatické, jak se zdálo, naši předchůdci vyšlapali sotva znatelnou stezičku v porostech břízek, výš pak v rašeliníštích a v suti, která hrozně vyhlížející skaliska dočasně mjí.

Po zdolání několika stovek metrů výškového rozdílu jsme na okraji gigantického skalního schodiště. Pod výšinou Kvanngården se jím otvírá průchod do vysokohorské rokle, kde hučí peřejnatý potok. Tady už opatrně a pozor na každý krok! Když po dalších desítkách minut skalní stupně pod nohama zmizí, vstupujeme do úzkého údolí, z jehož boků padají vodopády i kamenité sutě – místy se odlamují obří bloky tmavých prvohorních sedimentů, často o velikosti rodinného domku. Vše je však relativní – tahle dramatická krajina se nakrátko jeví bezmála utěšeně, protože terén pod nohama se urovnal do vysokohorské lučiny s několika potůčky a skalní rokle před námi zatím milosrdně ukrývá mlha.

A pak opět úžasná atmosféra vysokohorského přechodu a snad i trochu adrenalinu ... Kulisy skal, zářezy roklí, z nichž právě odtál sníh, a mlha kolem. Alespoň se můžeme víc soustředit na náročné úseky – klouzavé balvany, uzoučkou skalní římsu, kterou přerušila průrva, vyžadující přeskok – tohle je s plnou polní na zádech docela zabíračka! A pak z mlhy konečně vykukne kamenný mužík, označující vrchol hřebene Meien. Ten měří „jenom“ přes 1300 m n. m., ale když jako měřítko vezmeme vegetační výškové stupně (lesní porost zde dostupuje 900 m), jako bychom ve středoevropských po-

hořích byli nejméně dva tisíce metrů vysoko.

Uprostřed dramatické skalní krajiny, víc než dva dny pochodu k nejbližším lidem. V mlze přes vrcholové kamenité plošiny-fjeldy, dolů několika vegetačními stupni a přes těžké brody v rozvodněných řekách, zvládnutelně jen v pohorkách, které pak není kde usušit... Zkrátka – pro lidi určité „krevní skupiny“ je tu nádherně!

Hodnocení pro EVVO: velmi dobrý, náročný

„OSTROV“ KILEGREND V ÚDOLÍ FYRESDAL

V Setesdalsheiene existují nejen nedotčené subarktické oblasti, ale při tranzitu je možnost navštívit také přírodní scenerie spadající do sféry kulturní krajiny – jejich návštěva je zajímavá pro srovnání, a budíž rovnou řečeno, že i obhospodařovaná krajina nabízí jedinečnou a malebnou přírodu! Údolí Fyresdal se táhne ve východní části vysočiny, a Kilegrend, sevřený jezery a řekami, leží zcela na jeho jihu. Lze se ubytovat v místním kempu a vycházka po značené stezce zabere cca 3 hodiny.

Prezentované jevy: kultivovaný úsek pohoří Skandy – jihovýchod vysočiny Setesdalsheiene s glaciální modelací terénu (rokle, jezera, skalní srázy, pseudokrasové jeskyně apod.); aktivity bobří kolonie; udržitelný turismus v kulturní krajině; naučná stezka, estetické zážitky v harmonické kulturní krajině – tj. motivace pro vztah k přírodě.

Technická náročnost: Víceméně oddechová trasa, byť nutně s dobrými botami, dvě možnosti koupání v jezerech; přírodní terén s nevelkým převýšením – lesní cesty a pěšiny; volitelnou alternativou je výstup na Øynuten (622 m, převýšení asi 300 m).

Okružní trasa cca 7 km: Naučná stezka začíná u místní školy v Kilegrendu a vede půvabnou kultivovanou lesní a jezernatou krajinou s někdejšími i dosud funkčními farmami; krátká odbočka směřuje pod skalní sráz k Jeskyním trolů; při stezce na jezeře lze uvidět bobří hrad, výše v lese bobry kácené stromy; alternativa – v závěru trasy u kempu v Øyne výstup na Øynuten (622 m).

Zkušnosti z treku

Trollholene – Jeskyně trolů. Několik skalních výklenků vysokých 3–8 m, hlubokých 4–5 m, které vznikly na sklonku poslední ledové doby asi před 10 000 lety erozí (vymíláním) skalního masívu tavnými vodami ledovce. Zají-

mavým způsobem dokládají duchovní vztah zdejších obyvatel k jinak drsné přírodě – v největší prostřední jeskyni, jejíž dno se stupňovitě zvedá k nitru skály, se od roku 1911 konají *jeskynní křesťanské bohoslužby*; v nejnižším místě je jednoduchá prkenná kazatelna s křížem. Původně sem nevedla cesta a věřící se přes jezero ke skalám přepravovali veslicemi. Poté následovala delší pauza a až v roce 1988 místní pastor obnovil tradici každoročních jeskynních bohoslužeb.

Bobří hrad a aktivita bobrů.

Bobr evropský (*Castor fiber*), ohrožený a chráněný druh, je po kapybaře největším hlodavcem (váží až 30 kg). Po dlouhodobém vymizení se nyní zvolna šíří i v Česku; setkání s jeho aktivitami, či alespoň stopami aktivit, je zajímavou podívanou, vyvolávající ovšem také úvahy nad působením druhu v kulturní krajině, kde může podmínit značné škody. Bobří hrad ze změti dřev (s podvodním vchodem do obytné komory) vznikl v pobřežní zóně jednoho z jezer, a zajímavostí je také živná lokalita, která u stezky leží asi 30 metrů výškového rozdílu nad jezerem. Lze tu spatřit hlavně osiky ohlodané nebo již pokácené bobry.

Hodnocení pro EVVO: dobrý, nenáročný

NĚKTERÉ PRAMENY

Publikace:

Grégr J., et al., 1997: Norsko – průvodce do zahraničí, nakl. Olympia, 176 str., Praha
Krejčík M., Rybář P., 2011: Laponsko, ke kořenům vývoje naší krajiny – Ekoton, 15: 37–42 & obr. příl., Hradec Králové
Pollmann B., 2000: Jižní Norsko (Turistický průvodce Rother) – čes. vyd. Freytag & Berndt Praha, 160 str.

Mapy:

Autokarte Norwegen Süd, 1:250 000, 2006 – Freytag & Berndt, Wien
Norge 1:50 000, Breive, 1994 – Topografisk Hovedkartserie – 7111, Blad 1414 III, Statens Kartverk, Hønefoss
Sirdal-, Setesdalsheiene, Turkart 1:80 000, 1995 – Statens Kartenverk, Landkartdivisjonen, Hønefoss

Internet:

– interaktivní „Map of Norway“: <http://www.visitnorway.com/en/VN/Map/?aid=4033&articlex=null&articley=null&source=arti>
– <http://www.zemepis.com/fgskand.php>

Petr Rybář & Miroslav Krejčík
Foto autoři a Josef Křenek

Vydává:

Královéhradecký kraj
Regiocentrum Nový pivovar
Pivovarské náměstí 1245
500 03 Hradec Králové

Redakce:

Mgr. Iva Svobodová, OŽPZ Krajského
úřadu Královéhradeckého kraje
(isvobodova@kr-kralovehradecky.cz)

Technické zajištění a administrace:

Středisko ekologické výchovy SEVER
– krajský koordinátor EVVO
Kavčí plácek 121, 500 03 Hradec Králové
e-mail: sever-hk@ekologickavychova.cz
tel. 495 580 319, 739 203 209

**Ekoton je registrován MK ČR
jako periodický tisk
pod č. E 15066**

Redakční rada:

Mgr. Radka Urbánková (SEVER)
Ing. Daniel Bílek (Správa KRNPAP)
Ing. Josef Brát (OŽPZ KHK)
RNDr. Petr Rybář
Mgr. Alena Kosinková
Petr Kutáček, grafik

Náklad: 800 ks

Tisk: Polygraf, s.r.o.

Číslo 17/2012

Neprošlo jazykovou úpravou

**Číslo 18/2012 má uzávěrku
21. května 2012 a vyjde v srpnu 2012.**

Příspěvky do dalších čísel
posílejte na adresu redakce –
isvobodova@kr-kralovehradecky.cz

**EKOTON objednávejte na adrese
střediska SEVER – viz výše**

Zdarma

KONTAKTY/DŮLEŽITÁ SPOJENÍ:

Krajský úřad Královéhradeckého kraje, odbor životního prostředí a zemědělství (OŽPZ)

Pivovarské náměstí 1245, 500 03 Hradec Králové
www.kr-kralovehradecky.cz

Pracoviště EVVO v odboru životního prostředí a zemědělství:

Mgr. Iva Svobodová, tel. 495 817 527, isvobodova@kr-kralovehradecky.cz

Pracoviště EVVO v odboru školství:

Mgr. Alena Kosinková, tel. 495 817 266, akosinkova@kr-kralovehradecky.cz

**Krajský koordinátor EVVO SEVER nabízí konzultace k projektům
a programům EVVO, půjčování materiálů apod.**

Pokud potřebujete poradit s vašimi projekty, zapůjčit publikace,
videokazety, pomůcky a jiné materiály k EVVO, můžete se kromě výše
uvedených kontaktů na Krajském úřadu obrátit také na Krajského
koordinátora EVVO:

Středisko ekologické výchovy SEVER (Krajský koordinátor EVVO)

www.sever.ekologickavychova.cz

Horská 175, 542 26 Horní Maršov
sever@ekologickavychova.cz, tel./fax 499 874 280,
nebo

Kavčí plácek 121, 500 03 Hradec Králové
sever-hk@ekologickavychova.cz | tel. 495 580 319

případně

Úpická 146/18, 541 01 Trutnov
sever-adm@ekologickavychova.cz | tel. 739 203 201

NÁVRATKA – OBJEDNÁVKA BULLETINU EKOTON:

POZOR! Ekoton vychází dvakrát ročně a je distribuován zdarma. Další čísla však dostanou jen ti, kdo si je objednají. Pokud jste si tedy dosud Ekoton neobjednali a máte o něj zájem, zašlete vyplněnou návratku (nebo její kopii – stačí i e-mailem) s objednávkou na adresu Středisko ekologické výchovy SEVER, Krajský koordinátor EVVO, Kavčí plácek 121, 500 03 Hradec Králové; e-mail sever-hk@ekologickavychova.cz

Nabídněte Ekoton dalším zájemcům, nakopírujte návratku i pro své přátele.
Lze si vyžádat další výtisky...

Objednávám zaslání bulletinu Ekoton

Jméno: _____

Název organizace: _____

Počet ks _____

Adresa, na kterou si přejí Ekoton zasílat:

Telefon: _____

E-mail: _____

Krajina jihonorské vysočiny: Podzimní tundra pod hřebenem Setesdalsheiene. Lysefjord v pohledu z Lysebotnu. Plody dřínu švédského (*Cornus suecica*). Rokle pod hřebenem Meien v Setesdalsheiene (cca 1300 m). Unikátní dřevěný sloupový kostel v Eidsborgu (12. stol.). K článku na str. 36–42, foto autoři.